

Mikrofirmy pod lupą w latach 2019-2023

Cytowanie:

Dębkowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybortowicz, K. (2024), *Mikrofirmy pod lupą w latach 2019-2023*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.

Warszawa, grudzień 2024 r.

Autorki: Katarzyna Dębkowska, Urszula Kłosiewicz-Górecka, Anna Szymańska,
Aleksandra Wejt-Knyżewska, Katarzyna Zybortowicz

Redakcja merytoryczna: Andrzej Kubisiak

Redakcja: Jakub Nowak, Małgorzata Wieteska

Projekt graficzny: Anna Olczak

Współpraca graficzna: Tomasz Gałązka

Skład i łamanie: Sławomir Jarząbek

Polski Instytut Ekonomiczny

Al. Jerozolimskie 87

02-001 Warszawa

© Copyright by Polski Instytut Ekonomiczny

ISBN 978-83-67575-99-7

Spis treści

Kluczowe liczby.....	4
Kluczowe wnioski.....	6
Wprowadzenie.....	8
Mikrofirmy w liczbach.....	10
Polskie mikrofirmy na tle UE.....	10
Główne dane dotyczące polskich mikrofirm.....	14
Mikrofirmy w świetle badań PIE.....	20
Jak mikrofirmy oceniały warunki funkcjonowania?.....	21
Jak mikrofirmy oceniały swoją kondycję finansową?.....	27
Jakie bariery utrudniały mikrofirmom działalność gospodarczą?.....	30
Jakie działania podejmowały mikrofirmy?.....	36
Podsumowanie.....	44
Bibliografia.....	47
Spis wykresów, infografik i tabel.....	50

Kluczowe liczby

Mikrofirmy ^a	 Polska	 UE (2022 r.)
Liczba podmiotów	2,2 mln (97 proc. ogółu)	31 mln firm (94 proc. ogółu)
Liczba pracujących	4,3 mln osób (42 proc. ogółu)	160 mln osób (30 proc. ogółu)
Udział w wartości dodanej	19 proc.	19 proc.
Produktywność pracy	14 tys. EUR	38 tys. EUR

^a Dane dotyczące liczby podmiotów i pracujących dla Polski za 2023 r., reszta za 2022 r.

52 proc.

mikrofirm to przedsiębiorstwa usługowe
(2023 r.)

28,2 proc.

polskiego PKB jest tworzone przez
mikrofirmy (2021 r.)

4242 PLN brutto

wynosi mediana zarobków dla pracujących w mikrofirmach (kwiecień 2024 r.)

**Jak zmieniała się sytuacja firm w latach 2019-2023 wg badań PIE?
(proc. wskazań)**

Opis sytuacji	2019	2020	2021	2022	2023
Pogorszenie warunków funkcjonowania					
Wzrost kosztów zatrudnienia	66	34	63	77	87
Wzrost cen dóbr inwestycyjnych	56	28	52	71	80
Wzrost ryzyka działalności	39	47	48	69	59
Spadek popytu	11	46	35	37	42
Mniej firm z dobrą sytuacją finansową					
Bardzo dobra i dobra	58	40	39	41	43
Zła i bardzo zła	5	24	19	18	17
Główne bariery					
Rosnące koszty zatrudnienia	67	46	45	63	80
Niepewność sytuacji gospodarczej	55	55	51	78	72
Wysokie koszty zakupu surowców i materiałów	48	42	29	53	63
Główne działania koncentrują się wokół wspierania sprzedaży					
Zacieśnianie relacji z klientami	29	42	58	56	78
Inwestycje w kompetencje pracowników	21	19	12	26	39
Wydatki na reklamę oraz badania rynkowe	21	22	26	28	36
Sprzedaż <i>online</i> produktów i usług	11	37	21	26	28

Kluczowe wnioski

- **Mikrofirmy stanowią zarówno w Polsce, jak i w UE, przeważającą część sektora przedsiębiorstw**, ale zatrudniają mniej niż połowę pracujących w tym sektorze. W ostatniej dekadzie liczba mikrofirm we wszystkich krajach UE lekko wzrosła. W Polsce ponad połowa mikrofirm (52 proc.) to przedsiębiorstwa usługowe, a prawie 3/4 stanowią osoby samozatrudnione.
- **Mikrofirmy w większości krajów UE mają niższą produktywność, są mniej skłonne do inwestowania i mniej nowoczesne niż większe przedsiębiorstwa.** Przekłada się to na niższe wynagrodzenia niż w większych podmiotach – w kwietniu 2024 r. mediana zarobków brutto w firmach zatrudniających do 9 osób była o ponad 2 tys. PLN niższa niż mediana zarobków w sektorze przedsiębiorstw. Polskie mikrofirmy odpowiadają za tworzenie jedynie 1/5 wartości dodanej w sektorze przedsiębiorstw, ale jednocześnie tworzą większą część PKB niż małe, średnie lub duże firmy.
- **Polskie mikrofirmy często wpadają w pułapkę małej skali, czyli niskiego wzrostu skali działalności.** Jest to spowodowane przede wszystkim nie-sprzyjającym otoczeniem biznesowym w Polsce, ograniczonym dostępem do finansowania, brakiem zasobów własnych i umiejętności zarządzania, niechęcią do podejmowania ryzyka oraz skomplikowanymi regulacjami prawnymi. W związku z tym mikrofirmy, które mają największe szanse na rozwój, potrzebują wsparcia na wielu poziomach, zarówno w dostępie do wiedzy, jak i do finansowania.
- **Największy wpływ na warunki funkcjonowania mikrofirm, jak i przedsiębiorstw w ogóle, miały w ostatnich latach dwa główne szoki: pandemia COVID-19 oraz wojna w Ukrainie.** Pandemia spowodowała zakłócenia w działalności wielu mikrofirm, zwłaszcza w sektorze usług konsumencyjnych. Społeczna izolacja i zmiany w zachowaniu konsumentów przełożyły się na spadek popytu na produkty i usługi wielu firm, a co za tym idzie – na spadek ich przychodów. Wiele przedsiębiorstw musiało ograniczyć lub zakończyć swoją działalność. Z kolei wojna w Ukrainie nasiliła presję inflacyjną, zakłóciła globalne łańcuchy dostaw i przyczyniła się do wzrostu kosztów prowadzenia działalności, zwiększyła też ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej. Nasiliły się trudności w pozyskiwaniu nowych

pracowników oraz zatory płatnicze, co negatywnie wpływało na prowadzenie działalności.

- **Skutki pandemii COVID-19 oraz wojny w Ukrainie nie dotknęły wszystkich mikrofirm w jednakowym stopniu.** Część z nich wykorzystwała powstałe warunki (np. wzrost popytu konsumenckiego, wywołanego napływem Ukraińców do Polski) dla poprawy swojej sytuacji na rynku. **Od 2021 r. rośnie odsetek mikrofirm wskazujących na dobrą i bardzo dobrą sytuację finansową,** przy spadającym udziale przedsiębiorstw oceniających swoją sytuację finansową jako złą i bardzo złą, choć nadal firmy oceniają swoją sytuację gorzej niż przed pandemią.
- **Bariery, które stały się bardziej dokuczliwe dla firm w 2023 r. w porównaniu z 2019 r.:** rosące koszty zatrudnienia pracowników, niepewność sytuacji gospodarczej, wysokie koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów wykorzystywanych do produkcji oraz zatory płatnicze. Natomiast **bariery, których uciążliwość zmalała,** to: pozyskiwanie nowych pracowników, pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych, posiadanie własnych środków finansowych na rozwój oraz dostosowywanie się do wymogów ochrony środowiska.
- **W 2019 r. mikroprzedsiębiorstwa koncentrowały się na działaniach wspierających sprzedaż,** szczególnie na zacieśnianiu relacji z klientami oraz związanych z rozwojem firmy, zwłaszcza inwestycjach w kompetencje pracowników. **W 2020 r. pandemia COVID-19 uświadomiła przedsiębiorcom, że wdrażanie nowoczesnych technologii może umożliwić prowadzenie działalności** – choć w ograniczonym zakresie – nawet w okresie pandemii. Skutkowało to wzrostem zainteresowania mikrofirm działaniami związanymi z nowoczesnymi technologiami, w tym wprowadzaniem sprzedaży *online*. **W kolejnych latach systematycznie rosło znaczenie działań związanych z rozwojem mikrofirm,** w tym obejmujących inwestycje w kompetencje pracowników. **Rozwijano też działania wspierające sprzedaż,** m.in. zacieśnianie relacji z klientami oraz wydatki na reklamę, badania rynku i wprowadzanie do oferty nowych produktów i usług. **Najbardziej podejmowane działania w 2023 r. to wydatki na B+R, automatyzacja procesów produkcji i usług oraz dywersyfikacja działalności.**

Wprowadzenie

Przedsiębiorstwa sektora MŚP – szczególnie mikroprzedsiębiorstwa – stanowią rdzeń gospodarki. Pomimo swojej kluczowej roli w gospodarkach na całym świecie, **MŚP są o połowę mniej produktywne niż duże firmy.** Większa skala działalności wiąże się na ogół z wyższą produktywnością, ale bycie małym też ma swoje zalety. Mniejsze przedsiębiorstwa mogą stanowić dla osób fizycznych środek do realizacji ambicji przedsiębiorczych. W istotny sposób kształtują tkankę społeczną i codzienne życie oraz cieszą się zaufaniem obywateli. Chociaż mniejsze firmy nie mają tyle zasobów na innowacje, co duże firmy, ich względna przewaga wynika z tego, że są bliżej klientów, są mniej biurokratyczne i elastycznie reagują na zmieniającą się dynamikę rynku. Są w stanie skutecznie mobilizować lokalną siłę roboczą i oferować elastyczną organizację pracy (McKinsey, 2024).

Niewiele jest opracowań poświęconych *stricte* tematyce mikroprzedsiębiorstw. Najczęściej są one opisywane wspólnie z małymi i średnimi przedsiębiorstwami, z którymi tworzą sektor MŚP. Autorzy większości polskich opracowań skupiają się na analizie danych statystycznych udostępnianych przez GUS i Eurostat, porównują mikrofirmy do innych przedsiębiorstw sektora MŚP. Dzięki badaniom ilościowym przeprowadzonym przez PIE od 2019 r. wśród polskich mikroprzedsiębiorstw (na próbie 400 firm) możliwe było uzupełnienie danych statystycznych o informacje, które uzyskaliśmy podczas badania od samych mikrofirm.

Celem tego raportu jest przedstawienie zmian sytuacji sektora mikrofirm w Polsce w turbulentnym okresie, czyli w latach 2019-2023. Rok 2019 to czas spowolnienia aktywności gospodarczej, wzrost gospodarczy zmniejszył się z 5,1 proc. w 2018 r. do 4 proc. Gospodarkę ratowała wówczas konsumpcja prywatna stymulowana niskim poziomem bezrobocia i wzrostem wynagrodzeń. W 2020 r. wybuchła pandemia COVID-19, która towarzyszyła nam oficjalnie do 5 maja 2023 r. Czasowe obostrzenia w życiu społeczno-gospodarczym (największe w pierwszych miesiącach roku) przeważnie były mniej restrykcyjne niż wiosną 2020 r., kiedy wprowadzono stan epidemii na terenie całego kraju. W podstawowych obszarach działalności gospodarczej w 2021 r. wyniki były lepsze niż w poprzednim roku. Nieco poprawiła się sytuacja na rynku pracy: w końcu 2021 r. liczba pracujących w gospodarce narodowej była większa niż rok wcześniej, zaś stopa bezrobocia rejestrowanego

– mniejsza. W ciągu roku obserwowano stopniowe nasilanie zjawisk inflacyjnych – w grudniu 2021 r. wzrost cen konsumpcyjnych i cen producentów w skali roku był najwyższy od wielu lat. Początek 2022 r. to agresja Rosji na Ukrainę i gospodarcze konsekwencje dla polskiej gospodarki, w postaci kryzysu energetycznego, najwyższa od ponad dwóch dekad inflacja oraz rosnące raty kredytów. Rok 2023 to okres stagnacji w polskiej gospodarce, z lekkim ożywieniem w IV kwartale.

Jak w czasie tych pięciu lat, w dynamicznie zmieniających się warunkach, odnajdowały się najmniejsze przedsiębiorstwa? Odpowiedzi na to pytanie szukaliśmy analizując opinie przedsiębiorców dotyczące warunków funkcjonowania ich firm, samooceny kondycji finansowej, oceny barier prowadzenia biznesu, a także poprzez identyfikację działań podejmowanych przez mikroprzedsiębiorstwa. Zmiany w latach 2019–2023 pokazujemy dla wszystkich badanych mikroprzedsiębiorstw, zaś sytuację firm w 2023 r. przedstawiliśmy również w podziale na branże.

Analizę wyników badań PIE poprzedzamy informacjami na temat sektora mikrofirm w Polsce na tle UE i wskazujemy na podobieństwa i różnice. Scharakteryzowaliśmy też strukturę zatrudnienia, branżową, sytuację finansową i udział w tworzeniu PKB polskich mikroprzedsiębiorstw.

Mikrofirmy w liczbach

Polskie mikrofirmy na tle UE

W 2022 r. w Unii Europejskiej funkcjonowało 31 mln mikrofirm, co stanowiło 94 proc. wszystkich przedsiębiorstw w UE¹. We wszystkich krajach unijnych najmniejsze podmioty, zatrudniające do 9 osób, stanowiły zdecydowaną większość wśród przedsiębiorstw (infografika 1). Mikrofirmy miały największy udział w strukturze firm w Słowacji (97 proc.) i Holandii (97 proc.), a najmniejszy w Niemczech (84 proc.) i Luksemburgu (87 proc.). W Polsce ich udział również był dosyć wysoki i wynosił 96 proc. Od 2012 r. liczba mikrofirm we wszystkich krajach Unii wzrosła. Najbardziej było to widoczne na Litwie i w Rumunii, gdzie w 2022 r. funkcjonowało ok. 2,5 razy więcej najmniejszych podmiotów niż dziesięć lat wcześniej. W Polsce ich liczba zwiększyła się 1,8-krotnie, z poziomu 1,6 mln w 2012 r. do 2,6 mln w 2022 r.

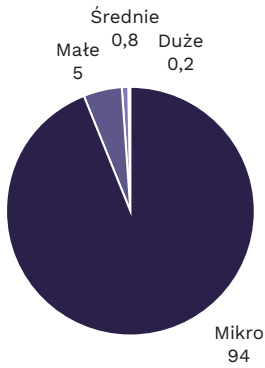
Mikrofirmy zatrudniały prawie 160 mln osób, czyli 30 proc. osób pracujących w przedsiębiorstwach. Największa część pracowników w całej UE pracowała w dużych firmach (35 proc.). Udział zatrudnionych w mikrofirmach w UE waha się od kilkunastu procent do znacznie ponad 40 proc. Największy udział zatrudnienia w mikroprzedsiębiorstwach miały Grecja (47 proc.), Słowacja (44 proc.), Portugalia (43 proc.), Włochy (42 proc.) i Węgry (41 proc.), a najmniejszy: Niemcy (19 proc.), Szwecja (17 proc.) i Luksemburg (16 proc.). W Polsce najmniejsze firmy zatrudniały 37 proc. wszystkich pracujących osób i był to jeden z wyższych wyników w UE.

Mikrofirmy w 2021 r. odpowiadały za 19 proc. wartości dodanej wyprodukowanej przez przedsiębiorstwa, zarówno w UE, jak i w Polsce. W Unii liderami pod tym względem były Estonia (34 proc.), Malta (28 proc.) i Chorwacja (27 proc.). Najmniejszy udział w tworzeniu wartości dodanej w sektorze przedsiębiorstw miały natomiast mikrofirmy działające w Niemczech (16 proc.), Danii (16 proc.) i Irlandii (16 proc.). W UE liderami w tworzeniu wartości dodanej są zdecydowanie duże firmy. Średnio w UE odpowiadają za prawie połowę wartości dodanej tworzonej w sektorze przedsiębiorstw, wyjątkiem jest Estonia, gdzie największa część wartości dodanej jest tworzona przez mikrofirmy.

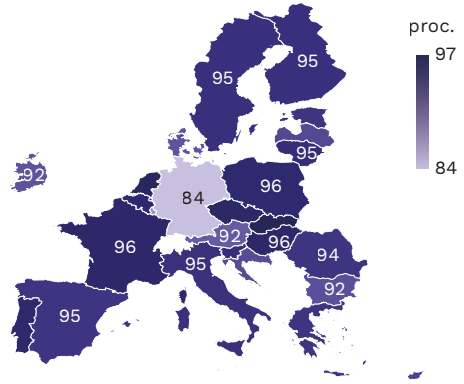
¹ Dane dotyczące UE przedstawiamy zgodnie ze stanem za 2022 r., dotyczą one przedsiębiorstw niefinansowych, nie obejmują rolnictwa (Eurostat, 2024).

Infografika 1. Mikrofirmy w UE (w proc.)

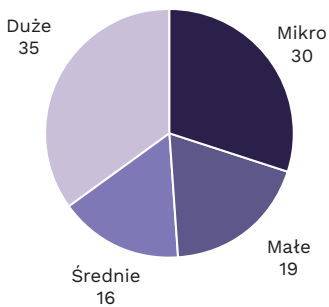
Struktura wielkościowa (2022 r.)

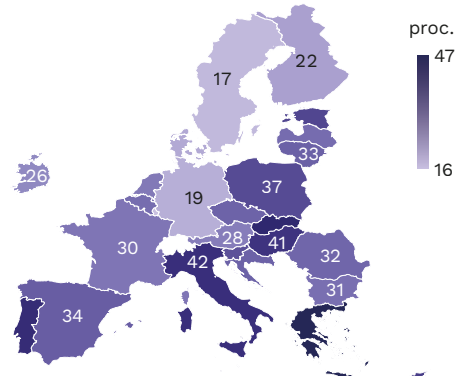
Udział mikrofirm w ogólnej liczbie firm w krajach UE

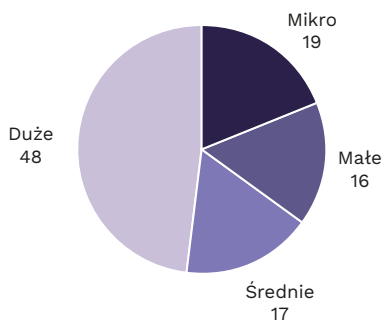
Struktura zatrudnienia (2022 r.)

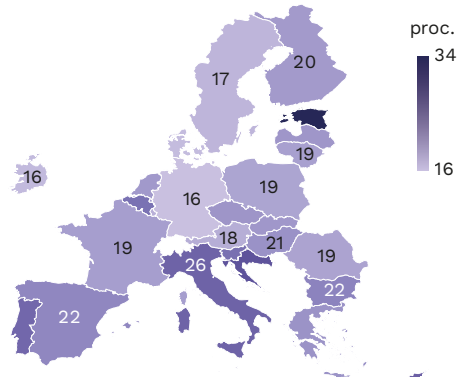
Udział pracowników zatrudnionych w mikrofirmach w krajach UE

Struktura tworzenia wartości dodanej (2021 r.)

Udział wartości dodanej tworzonej przez mikrofirmy w krajach UE

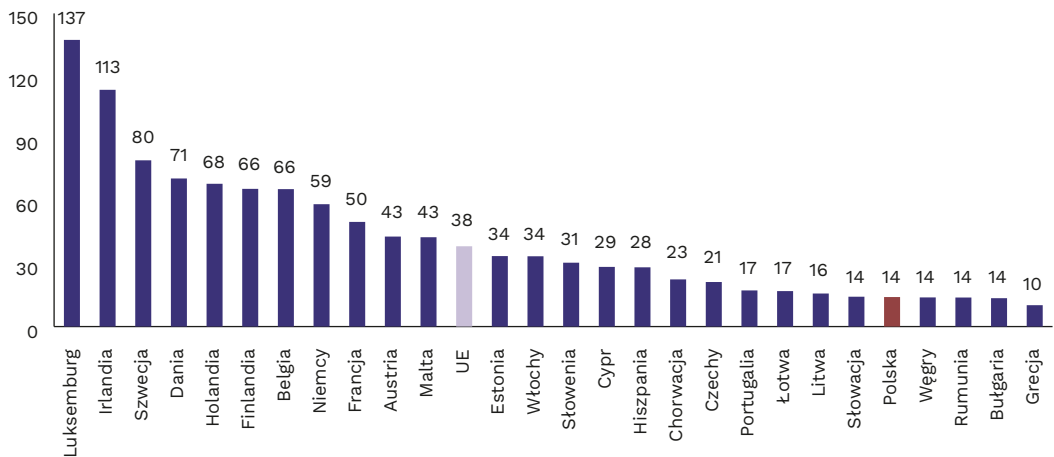
Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: Eurostat (2024).

Większość mikrofirm w UE to przedsiębiorstwa usługowe. W tej branży działa aż 58 proc. unijnych firm zatrudniających maksymalnie 9 osób. Wśród firm usługowych najwięcej zajmuje się działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (16 proc.), opieką zdrowotną i pomocą społeczną (8 proc.) oraz zakwaterowaniem i gastronomią (7 proc.). Największy udział firm usługowych – powyżej 70 proc. – występuje w strukturze branżowej przedsiębiorstw w Danii, Luksemburgu i Austrii, a najmniejszy w Rumunii (44 proc.), Słowacji (45 proc.) i Bułgarii (46 proc.). W handlu działa prawie 1/5 unijnych mikrofirm, najwięcej w Bułgarii (36 proc.), a najmniej w Danii (10 proc.). Budownictwem zajmowało się 12 proc. firm, największy udział budownictwa w strukturze branżowej miała Słowacja (20 proc.), a najmniejszy Bułgaria (5 proc.) i Austria (6 proc.). Mikrofirmy przemysłowe miały 6 proc. udziału w strukturze branżowej, najwięcej w Czechach (14 proc.) i Słowacji (14 proc.), a najmniej w Luksemburgu (1 proc.). Struktura branżowa mikrofirm w Polsce była zbliżona do średniej unijnej, choć na tle innych krajów UE wyróżniała się dość wysokim udziałem budownictwa (16 proc. w Polsce i 12 proc. w UE) i niższym udziałem usług (49 proc. w Polsce, 58 proc. w UE).

Mikrofirmy działające w różnych krajach UE różnią się od siebie pod względem produktywności. W zakresie produktywności pracy w mikrofirmach (stosunek wartości dodanej brutto do liczby pracowników) Polska plasowała się pod koniec stawki, wyprzedzając jedynie 4 kraje (wykres 1). Produktywność pracy w polskich mikrofirmach wynosiła jedynie 14 tys. EUR na jednego pracownika i była ponad 2,5-krotnie niższa od średniej unijnej i aż 9-krotnie niższa niż w krajach z najwyższym jej poziomem. Widać wyraźny podział na kraje Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej. Te pierwsze, głównie Skandynawia i kraje Beneluksu, wyróżniały się wyraźnie większą produktywnością od państw, które weszły do Unii w 2004 r. W Polsce, podobnie jak w większości krajów UE, produktywność pracy rośnie wraz ze wzrostem wielkości firmy. Produktywność krajowych mikroprzedsiębiorstw była ponad trzykrotnie niższa w porównaniu z największymi polskimi firmami zatrudniającymi powyżej 250 osób.

Sektor MŚP może zwiększać produktywność dużych przedsiębiorstw. Największe firmy powierzają innym przedsiębiorstwom czynności niezwiązane z głównym obszarem działalności, w rezultacie w największych firmach występuje większa koncentracja działań o wyższej wartości dodanej, a mniejsze firmy przejmują pracę o niższej wartości. Koncentracja na pracy o wyższej wartości umożliwia dużym firmom budowanie trzech rodzajów kompetencji: kapitału niematerialnego, globalnych połączeń i kapitału finansowego. W rezultacie jednak jeszcze bardziej zwiększa się luka produktywności między największymi firmami a sektorem MŚP (McKinsey, 2024).

Wykres 1. Produktywność pracy w mikrofirmach w UE w 2022 r.
(w tys. EUR na 1 pracownika)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: Eurostat (2024a).

Luka produktywności między sektorem MŚP a dużymi firmami zależy od

branży, w której działa firma. W sektorach, w których czynniki niematerialne mają mniejsze znaczenie dla konkurencyjności, luka produktywności jest mniejsza. Firmy mogą wtedy zwiększać swoją produktywność poprzez zasięg lokalny i dostęp do pracowników o niższych kwalifikacjach. Inwestowanie w zasoby niematerialne wymaga natomiast od przedsiębiorstw ponoszenia wysokich nakładów, na co często nie mogą sobie pozwolić mniejsze firmy. Luka produktywności jest też większa w sektorach, w których duże znaczenie ma ekspansja międzynarodowa. MŚP są zazwyczaj mniej zdolne niż większe firmy do uzyskania dostępu do rynków globalnych (McKinsey, 2024). W pojedynczych przypadkach mniejsze firmy mogą osiągać lepsze wyniki niż większe podmioty, szczególnie w sektorze usług biznesowych. Jest to możliwe dzięki przewadze konkurencyjnej uzyskanej w wyniku działania w niszy rynkowej, posiadania unikatowej własności intelektualnej lub intensywnego korzystania z nowoczesnych technologii (OECD, 2023).

Mniejsze firmy mają również trudniejsze warunki do działania w sektorach polegających na finansowaniu bankowym.

Wynika to z deklarowanych przez nie trudności w dostępie do finansowania zewnętrznego, które ograniczają zdolność mikroprzedsiębiorstw do tworzenia większej liczby miejsc pracy i zwiększania produktywności. Brak dostępu do zewnętrznego finansowania powstrzymuje firmy przed podejmowaniem działań inwestycyjnych i nie pozwala na efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów. Ma to negatywny wpływ na ich wyniki, a co za tym idzie – na produktywność i wzrost (World Bank, 2024).

Aby zmniejszyć lukę produktywności między MŚP a dużymi firmami należy rozwijać krajową infrastrukturę, a także zadbać o zapewnienie dostępu

do rynków, finansów i technologii. Jednak oprócz tych ogólnych wytycznych w każdym sektorze i podsektorze gospodarki pojawiają się inne potrzeby biznesowe i przeszkody w tworzeniu wartości dodanej, więc podejmowane działania powinny być dostosowane do lokalnej specyfiki (McKinsey, 2024).

Polskie mikrofirmy pod względem udziału w strukturze ilościowej i wartości dodanej generowanej w sektorze przedsiębiorstw są zbliżone do średniej unijnej. Zwraca jednak uwagę niższa produktywność pracy w porównaniu z innymi krajami UE. Niestety niższa produktywność polskich firm nie dotyczy jedynie najmniejszych podmiotów. Również małe, średnie i duże firmy osiąga- ją pod tym względem gorsze wyniki niż firmy z większości państw unijnych.

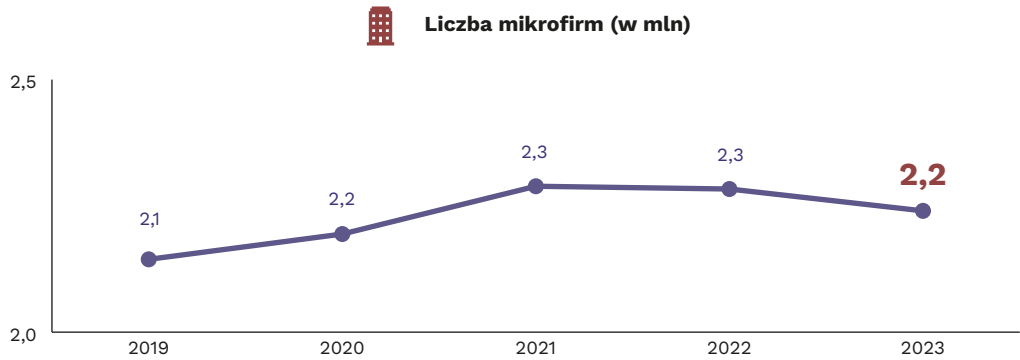
Główne dane dotyczące polskich mikrofirm

W Polsce na koniec 2023 r. działało 2,2 mln mikrofirm, z czego prawie 3/4 stanowiły osoby samozatrudnione (GUS, 2024a; 2023). W mikroprzedsiębiorstwach w 2023 r. pracowało 4,3 mln osób, czyli 25 proc. ogółu pracujących w gospodarce narodowej i 42 proc. pracujących w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych. W latach 2019-2023 liczba mikrofirm wzrosła o 4 proc., a liczba pracujących w nich osób o 5 proc. (infografika 2). Jednocześnie w tym samym okresie o 1,8 pkt. proc. wzrósł udział samozatrudnionych. Liczba małych i średnich firm w latach 2019-2023 zmniejszyła się (z 48,9 tys. w 2019 r. do 48,7 tys. w 2023 r. w małych i z 14,8 tys. do 14,4 tys. w średnich firmach), a dużych nieco wzrosła (z 3,75 tys. do 3,84 tys.) (GUS, 2024a).

Wynagrodzenia pracowników w mikrofirmach są najniższe w porównaniu z przedsiębiorstwami z innych klas wielkości. Mediana zarobków dla pracujących w podmiotach zatrudniających co najwyżej 9 osób wynosiła w kwietniu 2024 r. jedynie 4242 PLN brutto, to ponad 2 tys. PLN mniej niż mediana wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw, czyli 6500 PLN brutto. Dla porównania mediana wynagrodzeń w dużych przedsiębiorstwach, zatrudniających od 250 do 999 pracowników wynosiła w kwietniu 2024 r. 7400 PLN brutto, a w przedsiębiorstwach największych, zatrudniających 1000 lub więcej pracowników 8003,40 PLN brutto (GUS, 2024b).

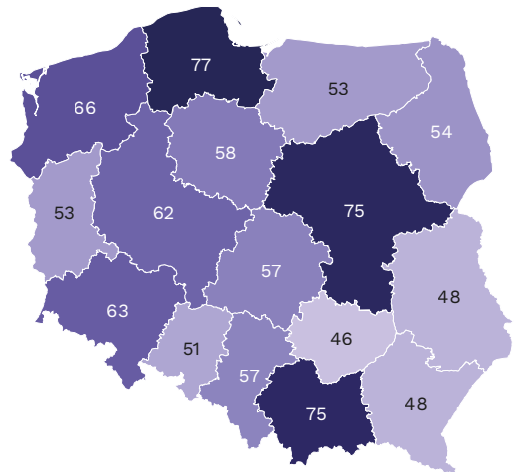
W latach 2019-2024 średnie miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego zwiększyło się o prawie 60 proc., z 3373 PLN w 2019 r. do 5360 PLN w 2023 r. Przez cały ten okres wartość średniego wynagrodzenia w mikrofirmach stanowiła jedynie 65 proc. wartości przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (PARP, 2024; GUS, 2024b). Dla części mikroprzedsiębiorców poważnym wyzwaniem są znaczące podwyżki płacy minimalnej. Powoduje to presję ze strony pracowników na podwyżkę wynagrodzeń, co może skutkować ograniczeniem zatrudnienia lub nawet zamknięciem działalności (PARP, 2024; PKO BP, 2023).

Infografika 2. Mikrofirmy w Polsce w liczbach w 2023 r.

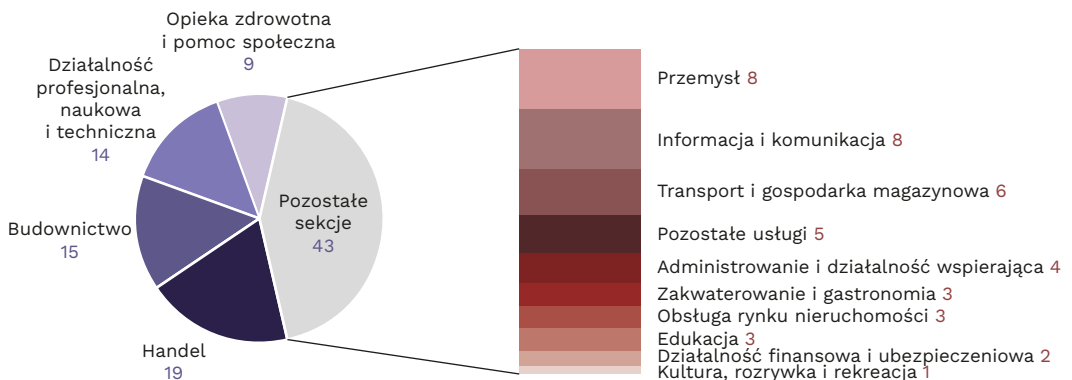

4,3 mln pracowników,
czyli **42 proc.** pracujących
w przedsiębiorstwach
i **25 proc.** pracujących
w gospodarce narodowej

Liczba mikrofirm na 1 tys. mieszkańców

Struktura branżowa mikrofirm (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: GUS (2024a).

W Polsce w 2023 r. na 1 tys. mieszkańców przypadało średnio 62 mikroprzedsiębiorstw, najwięcej w województwach pomorskim (77), mazowieckim (75) i małopolskim (75), a najmniej – w lubelskim (48) i świętokrzyskim (46).

W 2023 r. w branży usługowej działała ponad połowa (52 proc.) mikroprzedsiębiorstw. Najczęściej prowadziły działalność profesjonalną, naukową i techniczną (14 proc.), związaną z opieką zdrowotną i pomocą społeczną (9 proc.) oraz informacją i komunikacją (8 proc.). Prawie 1/5 mikrofirm to przedsiębiorstwa handlowe, 15 proc. budowlane, 8 proc. przemysłowe, a 6 proc. zajmowało się transportem i gospodarką magazynową (GUS, 2024a).

Wśród mikroprzedsiębiorstw zdecydowana większość to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (88 proc.), a jedynie 12 proc. działa jako osoby prawne. Jest to zasadnicza różnica w porównaniu z formą prawną działalności większych podmiotów. W 2022 r. jako osoby fizyczne działało 39 proc. małych firm, 9 proc. średnich i jedynie 2 proc. dużych przedsiębiorstw (GUS, 2023b).

Sektor przedsiębiorstw niefinansowych ma dominujący udział w tworzeniu polskiego PKB. W 2021 r. wynosił 67,9 proc., a jeśli weźmiemy pod uwagę jedynie sektor MŚP – 45,3 proc. (infografika 3). Udział MŚP w tworzeniu PKB w porównaniu z 2020 r. wzrósł o 1,7 pkt. proc. Mikrofirmy odpowiadały aż za 28,2 proc. PKB, czyli więcej niż inne firmy z sektora MŚP i więcej nawet niż duże firmy (PARP, 2024).

Mikrofirmy stanowią większość firm sektora przedsiębiorstw – aż 97 proc., natomiast małe 2 proc., średnie 0,6 proc., a duże jedynie 0,2 proc. W najmniejszych podmiotach pracuje 42 proc. wszystkich pracowników sektora przedsiębiorstw, duża część jest też zatrudniona w dużych firmach (33 proc.) (GUS, 2024a).

Firmy zatrudniające co najwyżej 9 osób odpowiadały w 2022 r. za 24 proc. przychodów sektora przedsiębiorstw, podczas gdy małe za 11 proc., średnie za 19 proc., a duże aż za 46 proc. (GUS, 2023b). W przeliczeniu na 1 podmiot różnice w przychodach są znaczne – mikrofirmy osiągają średnie przychody w wysokości 0,8 mln PLN, małe firmy – 18,0 mln PLN, średnie – 105,3 mln PLN, a duże aż 962 mln PLN. **Mikrofirmy są mniej skłonne do ponoszenia nakładów inwestycyjnych – odpowiadają za 13 proc. nakładów sektora przedsiębiorstw, natomiast najbardziej aktywne są duże firmy (62 proc.)**. Jednocześnie średnie nakłady na przedsiębiorstwo są w przypadku mikrofirm najmniejsze – 15 tys. PLN, podczas gdy dla małych firm jest to 506 tys. PLN, dla średnich prawie 300 tys. PLN, a dla dużych – prawie 3 mln PLN. Mikrofirmy mają też najmniejszy udział kosztów w przychodach – jedynie 84 proc. w porównaniu z 93 proc. w małych i 94 proc. w średnich i dużych firmach (GUS, 2023b). Wyniki badań Pekao wskazują, że **mikrofirmy są mniej innowacyjne** niż inne firmy sektora

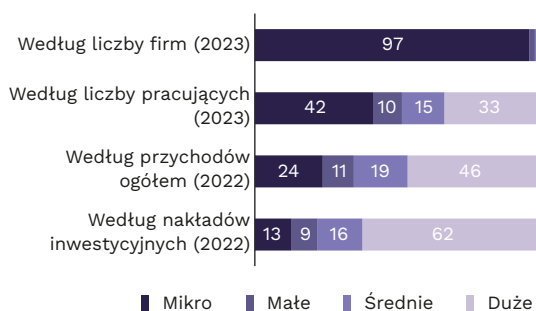
MŚP, mają niższy odsetek wdrażających innowacje produktowe (21 proc. w mikrofirmach wobec 28 proc. w małych i średnich) i procesowe (16 proc. w mikrofirmach wobec 22 proc. w małych i 24 proc. w średnich) (Pekao, 2022).

Infografika 3. Mikrofirmy w Polsce na tle sektora przedsiębiorstw

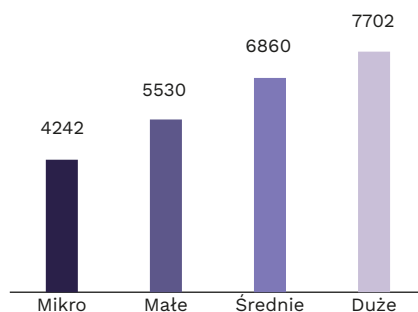

Sektor MŚP tworzy
45,3 proc. polskiego **PKB** (2021 r.)

Struktura przedsiębiorstw (w proc.)

Mediana wynagrodzenia miesięcznego brutto (w PLN), stan na 04.2024 r.

Udział kosztów w przychodach firm (2022 r.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: GUS (2023a; 2023b; 2024a; 2024b); PARP (2024).

W latach 2019-2022 wskaźniki działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorstw poprawiły się. Wskaźnik rentowności wzrósł o 2 pkt. proc. – z 14 proc. w 2019 r. do 16 proc. w 2022 r. (tabela 1). Wzrosły zarówno

przychody, jak i koszty ogółem mikroprzedsiębiorstw, ale przychody zwiększyły się nieco bardziej (o 31 proc.) niż koszty (o 28 proc.). Jednocześnie zdecydowanie większe wartości osiągnął wynik finansowy brutto mikroprzedsiębiorstwa, który w 2019 r. wynosił 89,4 tys. PLN, a w 2022 r. już 126,5 tys. PLN (GUS, 2023a). W obserwowanym okresie wyraźnie jednak widać pogorszenie wskaźników w 2020 r. związane z pandemią COVID-19. W 2020 r. przychody w porównaniu z poprzednim rokiem ogółem rosły wolniej niż koszty, zmniejszyła się wysokość wyniku finansowego brutto na 1 przedsiębiorstwo, zmalał też r/r wskaźnik rentowności obrotu brutto.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorstw w latach 2019-2022

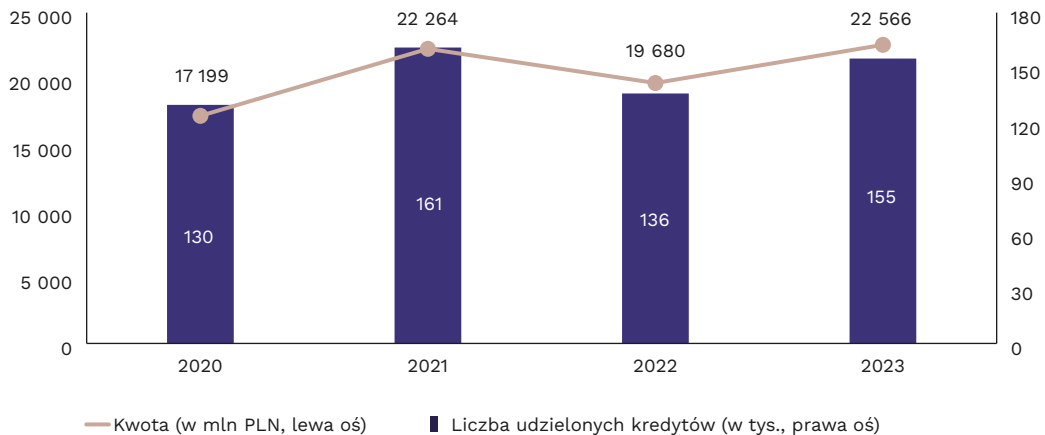
Wyszczególnienie	2019	2020	2021	2022
Przychody ogółem (w mld PLN)	1410	1445	1566	1849
Koszty ogółem (w mld PLN)	1213	1248	1315	1552
Wskaźnik rentowności obrotu brutto (w proc.)	14,0	13,7	16,1	16,0
Wynik finansowy brutto na 1 przedsiębiorstwo (w tys. PLN)	89,4	87,3	106,8	126,5
Miesięczne wynagrodzenie brutto na 1 zatrudnionego (w PLN)	3349	3509	3832	4337

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: GUS (2023a).

W latach 2020-2023 r. firmy na coraz większą skalę zaczęły korzystać z finansowania zewnętrznego (wykres 2). Na przestrzeni omawianego okresu widać dwa wyróżniające się lata, kiedy wzrosło korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowania – w 2021 r. firmy potrzebowały dodatkowych środków finansowych na odbudowę potencjału po pandemii, a pomoc ze strony państwa była zauważalnie mniejsza i w 2023 r., czyli w drugim roku trwania wojny w Ukrainie.

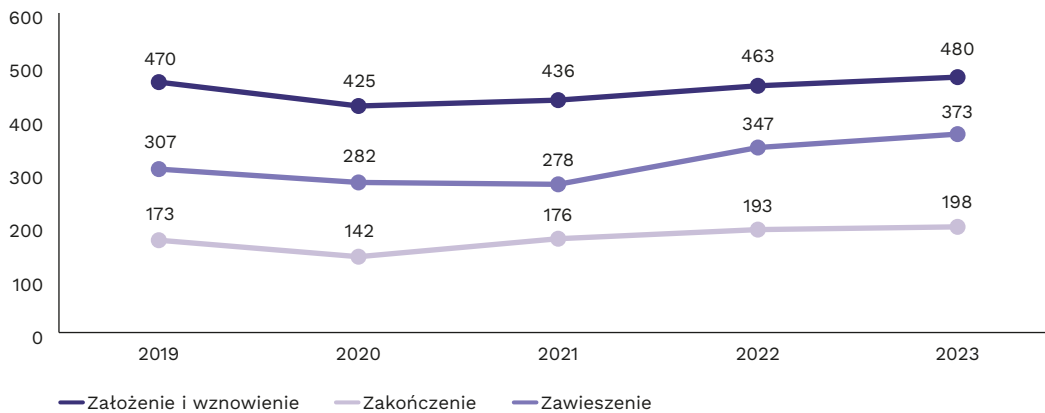
W latach 2019-2023 widać zmiany w liczbie zakładanych, zawieszanych i zamykanych działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne (wykres 3). W 2020 r. z powodu wybuchu pandemii rządziej rozpoczynano działalność gospodarczą. Jednocześnie pomoc finansowa ze strony państwa zapobiegła masowemu zamykaniu już istniejących działalności. Kolejnym wydarzeniem, które znalazło swoje odbicie w rejestrach CEIDG, był wybuch wojny w Ukrainie. W 2022 r. widać wyraźny wzrost zawieszanych działalności gospodarczych, szybciej rosła też liczba zakończonych niż zakładanych działalności.

Wykres 2. Korzystanie przez mikrofirmy z zewnętrznych źródeł finansowania w latach 2019-2023

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych BIK.

Wykres 3. Założenia i wznowienia, zakończenia oraz zawieszenia działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne w latach 2019-2023 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych CEIDG.

Mikrofirmy w świetle badań PIE

Zanim przedstawimy wyniki badań PIE przeprowadzone wśród mikrofirm, przypomnimy jak zmieniało się w latach 2019–2023 otoczenie gospodarcze i w jakich warunkach funkcjonowały podmioty gospodarcze, w tym mikrofirmy.

W analizowanym okresie rosły koszty pracy, szczególnie silny wzrost nastąpił w latach 2022–2023. W 2022 r. koszty pracy zwiększyły się r/r o 12 proc., a w 2023 r. w porównaniu z poprzednim rokiem o 13 proc. Powodem większych kosztów pracy był wzrost wynagrodzeń podyktowany presją inflacyjną. Wysoka inflacja obserwowana w tym okresie i jednocześnie problemy z dostępnością pracowników spowodowały, że pracodawcy podnosili wynagrodzenia. W 2020 r. średnie godzinowe koszty pracy w Polsce wynosiły 10,9 EUR, tj. ponad 2,5-krotnie mniej niż w Unii Europejskiej (wykres 4). W 2023 r. przeciętne godzinowe koszty pracy wyniosły 14,5 EUR, tj. 2,2 razy mniej niż średnia w UE.

W latach 2019–2023 w Polsce zmniejszyła się stopa bezrobocia, zarówno rejestrowanego, jak i mierzonego w badaniach aktywności ekonomicznej ludności (BAEL). Najwyższe wartości stopy bezrobocia były notowane w 2020 r. i 2021 r., czyli w latach, kiedy najbardziej odczuwano skutki pandemii COVID-19. Wybuch wojny w Ukrainie nie miał aż tak dużego wpływu na rynek pracy. W całym okresie 2019–2023 stopa bezrobocia zmniejszyła się: rejestrowanego – o 1 pkt. proc., a mierzonego wg BAEL – o 0,8 pkt. proc. Jednocześnie bezrobocie w Polsce jest jednym z najniższych w UE, co sprawia, że mamy do czynienia raczej z rynkiem pracownika niż pracodawcy. Może to utrudniać przedsiębiorcom znalezienie pracowników o odpowiednich kwalifikacjach i wpływać na podwyższenie oczekiwań płacowych pracowników.

W latach 2019–2023 nastąpił wyraźny wzrost inflacji. W 2019 r. inflacja w Polsce wyniosła 2,3 proc., a w 2020 r., tj. w roku wybuchu pandemii COVID-19 wzrosła do poziomu 3,4 proc. Wzrost inflacji przyspieszył szczególnie po 2021 r. W 2022 r., po wybuchu wojny w Ukrainie, m.in. w wyniku wzrostu cen energii inflacja osiągnęła poziom 14,4 proc. W 2023 r. inflacja wyniosła 11,4 proc., co pokazuje pewne spowolnienie wzrostu cen w stosunku do 2022 r.

Od 2019 r. nastroje konsumentów uległy pogorszeniu. W 2019 r. bieżący wskaźnik ufności konsumentów wskazywał, że wśród konsumentów nastroje pozytywne przeważały nad negatywnymi. Od kwietnia 2020 r. obserwuje się odwrócenie tej tendencji, co było związane z wprowadzeniem *lockdownów*. W kolejnych miesiącach wartość wskaźnika systematycznie zbliżała się do poziomu neutralnego. Znaczne pogorszenie nastrojów konsumentów nastąpiło po wybuchu wojny w Ukrainie w 2022 r., a sytuacji nie poprawiała wysoka inflacja. W 2023 r. nadal przeważały nastroje negatywne, co wpływało na mniejszą skłonność konsumentów do zakupów, do korzystania z usług oraz większą skłonność do oszczędzania.

Jak mikrofirmy oceniały warunki funkcjonowania?

W latach 2019–2023 mikroprzedsiębiorcy oceniali kierunki zmian ośmiu czynników wyznaczających ramy dla strategii działania firm oraz oceny ryzyka biznesowego. Czynniki te można podzielić na trzy grupy. Do pierwszej należą czynniki tworzące zewnętrzne warunki rynkowe, czyli: popyt na produkty lub usługi firmy, ceny produktów lub usług oraz ceny dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych. Druga grupa to czynniki związane z kosztami i finansowaniem zewnętrznym (koszty pracownicze, zatory płatnicze, dostępność kredytów). Z kolei trzecią stanowią czynniki związane z ryzykiem działalności i dostępnością zasobów ludzkich.

Czynniki związane z funkcjonowaniem rynku

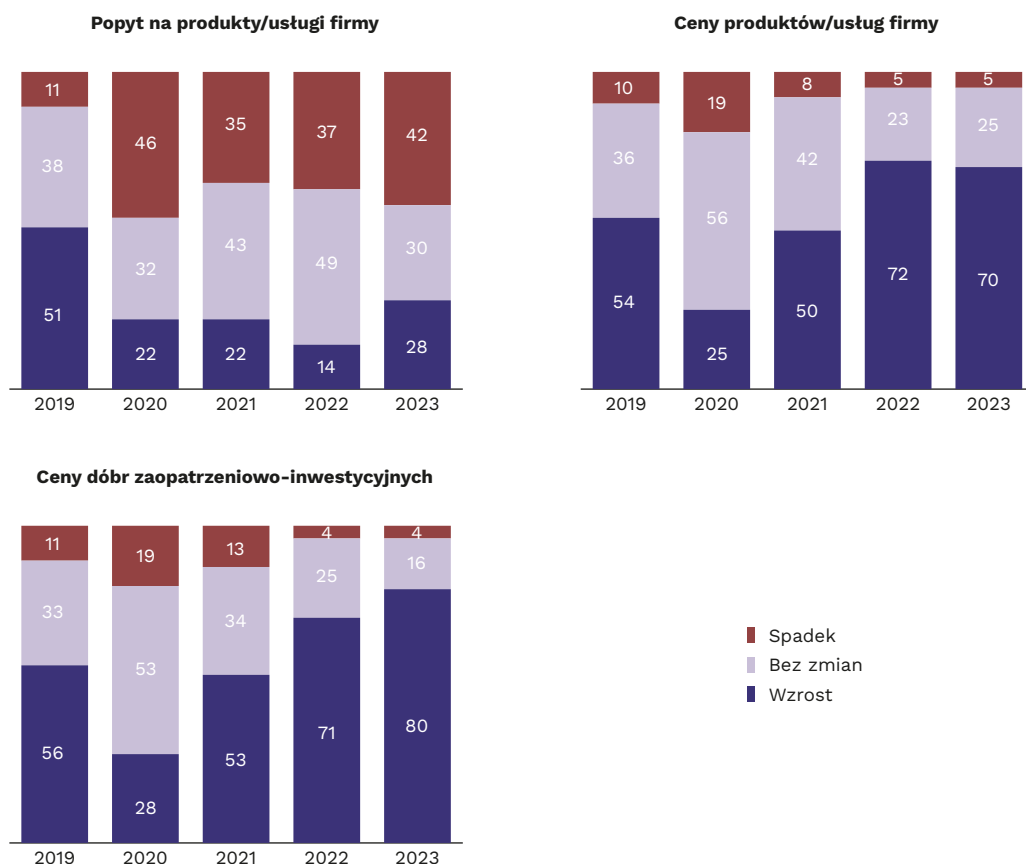
Z perspektywy popytu na towary i usługi, jedynie 2019 r. był dla mikrofirm stosunkowo korzystny, gdyż ponad połowa odnotowała wtedy wzrost popytu, a jedynie 11 proc. wykazało spadek. Bieżący wskaźnik ufności konsumentów dla 2019 r. przekraczał poziom neutralny, co świadczy o korzystnym wpływie stosunkowo wysokiej konsumpcji na funkcjonowanie firm. Wprowadzie w 2019 r. również ponad połowa (54 proc.) wskazała na wzrost cen swoich produktów i usług, ale jednocześnie ponad jedna trzecia nie notowała zmian, a co dziesiąty mikroprzedsiębiorca wskazywał na obniżkę cen (wykres 2). Niekorzystną zmianę przyniósł pandemiczny rok 2020 i lata kolejne, gdyż wtedy drastycznie spadł popyt na produkty i usługi. Wskaźnik konsumpcji również spadał. W 2020 r. odsetek mikroprzedsiębiorców wskazujących na wzrost popytu spadł aż o 29 pkt. proc. – do 22 proc.

W 2022 r. na i tak już zdestabilizowany rynek nałożył się szok wojenny.

O ile w październiku 2019 r. ogólny wskaźnik ufności konsumentów osiągał +9,3 pkt., to trzy lata później wynosił -45,4 pkt. W 2022 r. wzrost popytu na towary i usługi odnotowało jedynie 14 proc. mikrofirm, a 37 proc. odnotowało spadek. Ogólnie widać, jak z każdym rokiem pogarszająca się sytuacja gospodarcza wpływała na funkcjonowanie firm. Zwłaszcza wybuch

wojny przyczynił się do drastycznego wzrostu cen surowców, energii oraz innych kosztów operacyjnych prowadzenia biznesu. W 2022 r. inflacja osiągała 14,4 proc. (a jeszcze w 2020 r. 3,4 proc.). W 2022 r. odsetek mikroprzedsiębiorców notujących wzrost cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych wyniósł aż 71 proc., a w 2023 r. wzrósł do 80 proc. Również wysoki był udział mikrofirm wskazujących na wzrost cen swoich produktów i usług. W 2022 r. wynosił 72 proc., a w 2023 r. – 70 proc. Z innych badań PIE dotyczących kształtowania marż (Dębowska i in., 2023) wynika, że w 2022 r. wszystkie firmy podnosiły ceny swoich produktów i usług przede wszystkim z powodu rosnących cen energii, surowców i kosztów pracy. Jednak w przypadku mikrofirm na decyzję o podnoszeniu cen wpłynął głównie wzrost kosztów pracy oraz wzrost cen energii, w mniejszym stopniu decydowało o tym podniesienie cen przez konkurentów.

Wykres 4. Ocena czynników związanych z rynkiem i popytem (w proc.)

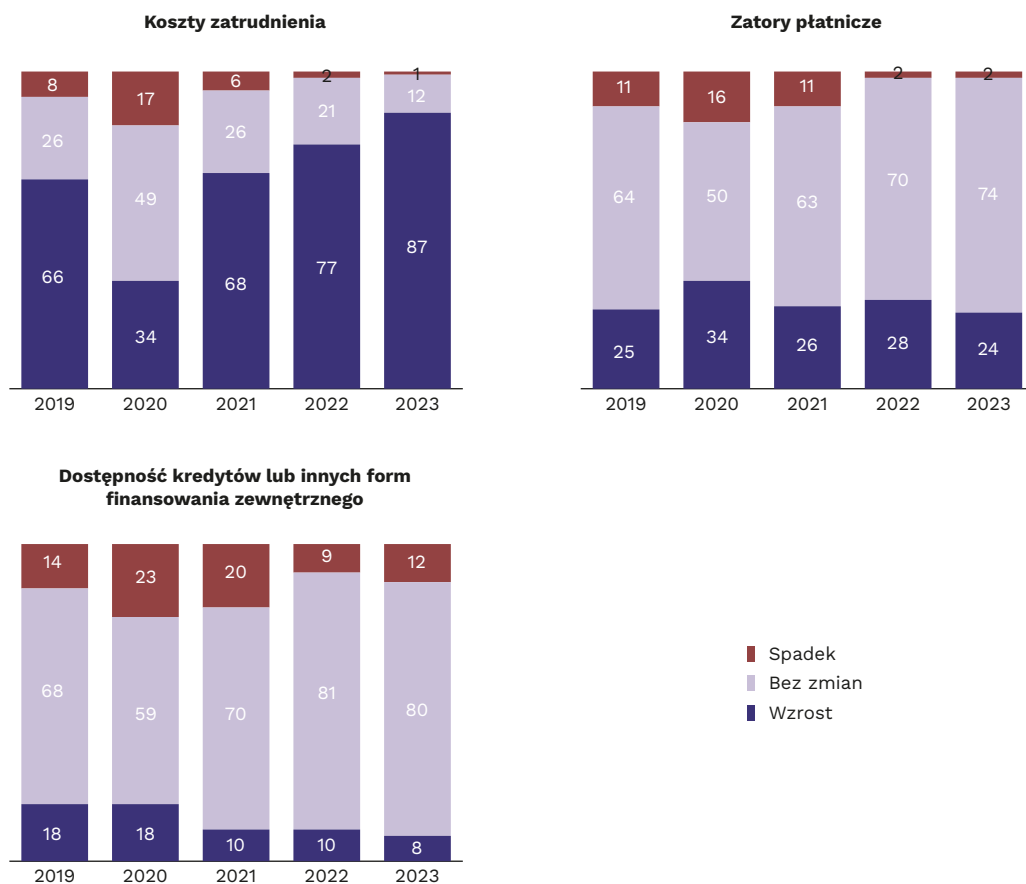

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Czynniki związane z kosztami i finansowaniem zewnętrznym

W latach 2019–2023 koszty zatrudnienia, zwłaszcza ze względu na ustawowy wymóg podnoszenia płacy minimalnej, wysoką inflację oraz rosnące ceny z perspektywy mikrofirm należały niemal do stałych wyzwań biznesowych. Nieco inny był 2020 r., gdyż wtedy tylko jedna trzecia mikrofirm wskazywała na wzrost kosztów zatrudnienia, a blisko połowa nie odczuwała zmian. Jednak to może być efekt pandemii, która często powodowała ograniczanie a nawet zamknięcie działalności gospodarczej, destabilizując rynek pracy. O ile w 2019 r. założono 470 tys. firm, to w 2020 r. było to 425 tys. (wykres 5).

Wykres 5. Ocena czynników związanych z kosztami i finansowaniem zewnętrznym (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Zarządzanie kosztami prowadzenia biznesu jest ważne dla utrzymania konkurencyjności i rentowności. Z badań PIE wynika, że we wskazanym okresie zdecydowanie większy odsetek mikroprzedsiębiorców notował wzrost niż obniżkę kosztów zatrudnienia, które obejmują wynagrodzenia pracowników, składki na ubezpieczenia społeczne, koszty szkoleń oraz inne świadczenia pracownicze. W 2022 r. wzrost kosztów zatrudnienia odnotowało 77 proc. mikroprzedsiębiorców, a w 2023 r. – aż 87 proc. Warto zauważyć, że w 2023 r. znacząco wzrósł indeks kosztów zatrudnienia. Według danych GUS, w IV kwartale 2023 r. indeks kosztów zatrudnienia w porównaniu z IV kwartałem 2022 r. wzrósł o niemal 13 proc. (GUS, 2024c), co bezpośrednio wiązało się z inflacją, która zwiększa presję płacową i koszty operacyjne firm. Mikrofirmy, które często mają ograniczone zasoby finansowe, odczuwają te podwyżki szczególnie mocno, a to wpływa na ich zdolność konkurencyjną.

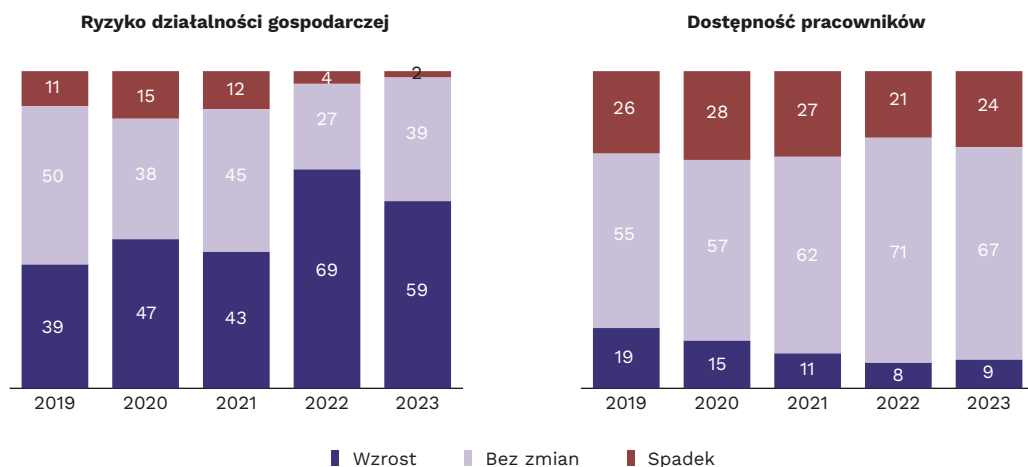
Ze względu na małą skalę biznesu zatory płatnicze, czyli sytuacje, w których firma ma trudności z terminowym regulowaniem swoich zobowiązań finansowych z powodu opóźnień w otrzymywaniu płatności od swoich klientów, w latach 2019-2023 nie były dla mikrofirm aż tak dużym wyzwaniem jak koszty zatrudnienia. Większość nie notowała zmian, a najwyższy odsetek (34 proc.) wskazujących na wzrost zatorów płatniczych pojawił się w 2020 r., w czasie pandemii, czyli w okresie, w którym szczególnie wiele firm miało kłopoty z płynnością finansową.

Nieco podobnie wygląda dostęp mikrofirm do kredytów i finansowania zewnętrznego – ze względu na skalę biznesu czynnik ten raczej nie determinował warunków funkcjonowania mikrofirm, chociaż je zmieniał. Gdy w 2019 r. zdecydowana większość mikroprzedsiębiorstw (68 proc.) nie odczuwała zmian w dostępie do kredytów, a jedynie 14 proc. zauważało spadek dostępu, to w 2020 r. 59 proc. mikrofirm nie odczuwało zmian, a spadek dostępu odnotowało już 23 proc. Z kolei w 2021 r. na spadek dostępu do kredytów wskazało 20 proc. mikrofirm, natomiast w latach 2022 i 2023 tylko ok. 10 proc. mikrofirm wskazywało na gorszy dostęp do zewnętrznego finansowania. W 2021 r. firmy wciąż potrzebowały wsparcia finansowego na odbudowę po pandemii, ale pomoc oferowana przez państwo była stosunkowo mniejsza. W latach 2020 i 2021 pandemia wpłynęła na ogromną niepewność gospodarczą, co skłaniało banki do zaostrzenia kryteriów udzielania kredytów. Ponadto, od października 2021 r. Rada Polityki Pieniężnej rozpoczęła cykl podwyżek stóp procentowych (www1), co zwiększyło koszty kredytów i mogło zniechęcać firmy do zaciągania nowych zobowiązań. Banki stały się bardziej ostrożne i zwiększały wymagania dotyczące zabezpieczeń oraz zdolności kredytowej, co utrudniło mikrofirmom dostęp do finansowania zewnętrznego.

Czynniki związane z ryzykiem i zasobami ludzkimi

Ryzyko działalności gospodarczej i dostępność do zasobów pracowniczych odgrywają ważną rolę w rozwoju firm, choć w przypadku mikrofirm istotny jest zwłaszcza ten pierwszy czynnik. Na ryzyko działalności gospodarczej składają się różnorodne zagrożenia, takie jak wahania popytowo-podażowe, nadmierna konkurencja, zmienność przepisów itp., co wpływa na ogólną stabilność i rentowność firm. Stosunkowo najniższe ryzyko działalności gospodarczej mikrofirmy notowały w 2019 r., gdyż potowa nie stwierdziła zmian, zaś wzrost ryzyka odczuwało 39 proc. W 2020 r. (wybuch pandemii) wzrost zagrożeń doświadczało już 47 proc., a w 2022 r. (wojna w Ukrainie) odsetek odczuwających wzrost ryzyka biznesowego był jeszcze wyższy – blisko 70 proc. (wykres 6). Pandemia wprowadziła ogromną niepewność zakłócając łańcuchy dostaw, zmniejszając popyt na wiele produktów i usług oraz zmuszając firmy do dostosowania się do nowych warunków pracy, jak np. praca zdalna. Wzrost kosztów operacyjnych, wynikających z konieczności wdrożenia środków bezpieczeństwa i zdrowia, również przyczynił się do zwiększenia ryzyka. Wojna wpłynęła na wzrost cen surowców i energii, co również obciążało mikrofirmy. Wszystkie te czynniki razem, do tego malejąca siła nabywcza konsumentów tworzyły wyjątkowo trudne i niepewne warunki funkcjonowania mikrofirm.

Wykres 6. Ocena czynników związanych z ryzykiem i zasobami ludzkimi (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Większość mikrofirm w latach 2019-2023 nie stwierdziła znaczących zmian w dostępności pracowników. W przypadku mikrofirm może to wynikać zwłaszcza z ich specyfiki, gdyż skala zatrudniania w mikrofirmach jest stosunkowo mała, a wiele mikrofirm w ogóle nie zatrudnia pracowników.

Jednakże warto zauważyć, że napływ obywateli Ukrainy, zwłaszcza po wybuchu wojny w 2022 r., miał istotny wpływ na rynek pracy w Polsce (Szkwarek, 2023). Dzięki rządowej specustawie, która ułatwiła Ukraińcom dostęp do polskiego rynku pracy, wielu z nich znalazło zatrudnienie w różnych sektorach gospodarki i w firmach różnej wielkości. Napływ ukraińskich pracowników łagodził niedobory kadrowe niektórych mikrofirm, np. budowlanych i gastronomicznych (MRPiPS, 2024).

Zmiany warunków funkcjonowania z perspektywy branż

Na podstawie danych za 2023 r. można powiedzieć, że w grupie czynników związanych z rynkiem i popytem pogorszenie sytuacji zanotowały wszystkie firmy (tabela 2), ale **największy spadek popytu dotknął firmy TSL. Aż 70 proc. przedstawicieli tych firm zgłosiło zmniejszenie popytu na usługi**. Na drugim miejscu znalazły się firmy produkcyjne (55 proc. wskazań). Jedynie w przypadku zakwaterowania i gastronomii więcej było przedsiębiorstw deklarujących wzrost popytu (40 proc. wskazań) niż spadek (30 proc.). Ale w przypadku tej ostatniej branży mamy najwięcej wskazań na wzrost cen produktów i usług świadczonych (93 proc.) oraz wzrost cen dóbr zaopatrzeniowo-usługowych (90 proc.).

We wszystkich branżach na ogół nie odnotowano znaczących zmian w dostępie do kredytów mających wpływ na koszty prowadzenia działalności i płynność finansową. Natomiast poważny wzrost kosztów pracowniczych dał się we znaki niemal wszystkim. **Aż 98 proc. przedstawicieli zakwaterowania i gastronomii zgłosiło wzrost kosztów pracy**. Podobnie zadeklarowali przedstawiciele branży TSL (95 proc.) i usług biznesowych (95 proc.). Na wzrost kosztów pracy wskazało aż 88 proc. firm przetwórstwa przemysłowego. Natomiast na wzrost zatorów płatniczych skarżyły się zwłaszcza przedsiębiorstwa TSL (38 proc. odnotowało wzrost). W pozostałych branżach zdecydowana większość nie zanotowała tu znaczących zmian.

W ostatniej grupie czynników **największy wzrost ryzyka działalności gospodarczej wskazali przedstawiciele branży zakwaterowanie i gastronomia (80 proc. odpowiedzi)**. W branży TSL wzrost ryzyka wskazało 68 proc. i tyle samo w branży przetwórstwa przemysłowego. Największe pogorszenie dostępu do pracowników zgłosiła branża zakwaterowanie i gastronomia (48 proc.). Stosunkowo duży jest także odsetek wskazujących na pogorszenie w dostępie do zasobów pracowniczych w firmach budowlanych (35 proc.) i taki sam odsetek wskazań zanotowano w branży TSL.

Tabela 2. Opinie przedsiębiorców nt. zmiany warunków funkcjonowania przedsiębiorstwa w 2023 r.

Warunki funkcjonowania	Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowanie i gastronomia	Informacja i komunikacja	Usługi biznesowe	Inne usługi
Popyt na produkty lub usługi przedsiębiorstwa								
Dostępność pracowników								
Ceny dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych								
Koszty zatrudnienia								
Ryzyko działalności gospodarczej								
Zatory płatnicze								
Dostępność kredytów lub innych form finansowania								
Sprawność funkcjonowania łańcuchów dostaw								

Uwaga: – wyraźna zmiana na lepsze, – większość firm nie dostrzegła zmian, ale wśród reszty przewaga opinii o zmianach na lepsze, – większość firm nie dostrzegła zmian, wśród reszty tyle samo o opinii o zmianach na lepsze i na gorsze, – większość nie zauważyła zmian, ale wśród reszty przewaga opinii o zmianach na gorsze, – zmiana na gorsze, – wyraźna zmiana na gorsze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

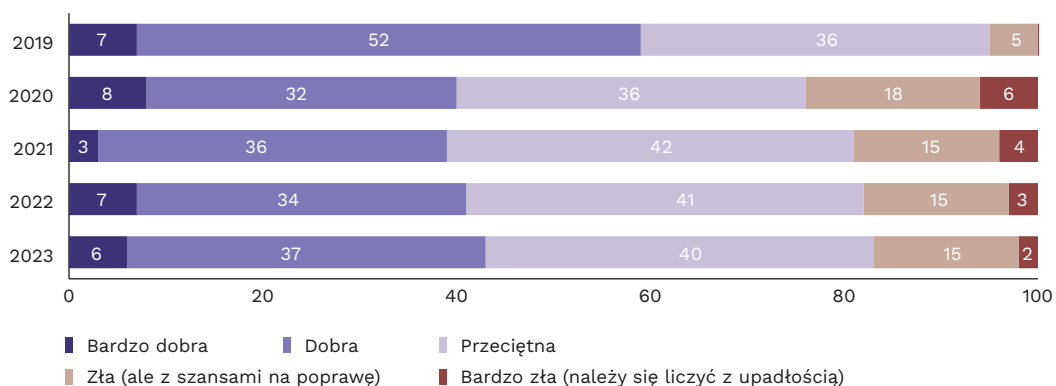
Jak mikrofirmy oceniały swoją kondycję finansową?

Kondycja finansowa przedsiębiorstwa decyduje o jego możliwościach rozwojowych, a w wielu przypadkach przesądza o dalszym funkcjonowaniu. **Jest zależna od zarządzania firmą oraz od zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania przedsiębiorstwa. Potwierdzają to wyniki samooceny sytuacji finansowej firm w 2020 r., na które silnie wpłynęła pandemia COVID-19 i związane z nią restrykcje.** W 2020 r. sytuacja finansowa mikroprzedsiębiorstw pogorszyła się w porównaniu z 2019 r. Odsetek mikrofirm wskazujących na złą i bardzo złą sytuację wzrósł z 5 proc. w 2019 r. do 24 proc. w 2020 r. Równocześnie zmniejszył się udział przedsiębiorstw oceniających

sytuację finansową jako dobrą i bardzo dobrą – z 59 proc. w 2019 r. do 40 proc. w 2020 r. (wykres 7).

W 2021 r. sytuacja finansowa mikrofirm nieznacznie się poprawiła. Odsetek mikroprzedsiębiorstw wskazujących na złą i bardzo złą sytuację spadł z 24 proc. w 2020 r. do 19 proc. w 2021 r., przy prawie niezmienionym udziale przedsiębiorstw pozytywnie oceniających swoją sytuację finansową. Na sytuację finansową mikrofirm miało istotny wpływ udzielone im wsparcie oraz znoszenie lockdownów. Z badań PIE wynika, że ponad 80 proc. mikrofirm skorzystało z przynajmniej jednej formy pomocy w ramach tarcz antykryzysowych (Dębowska i in., 2021). Te najczęściej występujące to zwolnienia ze składek ZUS, świadczenia postojowe oraz środki z tarczy finansowej, które były ocenione przez mikrofirmy jako najbardziej pomocne w funkcjonowaniu podczas pandemii.

Wykres 7. Samoocena sytuacji finansowej w latach 2019-2023 (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

W 2022 r. na sytuację finansową mikrofirm miała wpływ agresja Rosji na Ukrainę. Ze wzrostu popytu konsumenckiego, wywołanego napływem Ukraińców do Polski, skorzystały polskie przedsiębiorstwa, w tym mikrofirmy. Poprawiła się ich kondycja ekonomiczna. Odsetek mikroprzedsiębiorstw wskazujących na złą i bardzo złą sytuację w porównaniu z 2021 r. nieznacznie się zmniejszył, przy wzroście udziału przedsiębiorstw pozytywnie oceniających swoją sytuację finansową. **Od 2021 r. rośnie odsetek mikrofirm wskazujących na dobrą i bardzo dobrą sytuację** (odpowiednio: 39 proc. w 2021 r., 41 proc. w 2022 r. i 43 proc. w 2023 r.), a spada udział przedsiębiorstw oceniających swoją sytuację finansową jako złą i bardzo złą – z 19 proc. w 2021 r., 18 proc. w 2022 r. do 17 proc. w 2023 r.

Opinie przedsiębiorców o kondycji finansowej swoich firm w latach 2019-2023 są zbieżne z danymi GUS dotyczącymi działalności przedsiębiorstw

zatrudniających do 9 osób. Przedsiębiorcy sygnalizowali w latach 2019–2020 pogarszanie się kondycji finansowej swoich firm. Zgodnie z danymi GUS (2023a) w latach tych spadała r/r dynamika przychodów mikrofirm (w 2019 r. wyniosła 106,6 proc., a w 2020 r. – 102,5 proc.) i pogorszyły się wskaźniki rentowności obrotu brutto; spadły z 14 proc. w 2019 r. do 13,7 proc. w 2020 r. Potwierdzenie w danych GUS znalazły także opinie przedsiębiorców o poprawie kondycji finansowej mikrofirm w latach 2021–2022. Przychody przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób w 2021 r. wzrosły r/r o 8,4 proc., a w 2022 r. o 18,1 proc. i nastąpiła wyraźna poprawa wskaźników rentowności obrotu brutto. Nastąpił wzrost z 13,7 proc. w 2020 r. do 16 proc. w 2022 r. Zadecydował o tym wzrost popytu konsumpcyjnego, wywołanego napływem Ukraińców do Polski, na co przedsiębiorcy również zwracali uwagę. Tym niemniej **mikrofirmy mają niższy poziom bezpieczeństwa finansowego niż większe podmioty.** Wynika to zarówno z mniejszej skali działania mikrofirm, jak i z mniejszej dywersyfikacji przychodów. Spadek sprzedaży jest postrzegany najczęściej jako zagrożenie dla bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób. Mikrofirmom bardziej niż większym firmom zagrażają: brak oszczędności i nadwyżek finansowych czy posiadanie jednego źródła przychodów. Z kolei wśród czynników makroekonomicznych zagrożeniem jest wzrost podatków oraz kosztów prowadzenia działalności, np. cen prądu, paliwa czy półproduktów. W efekcie wzrostu kosztów prowadzenia działalności budżety mikrofirm są napięte, co prowadzi do trudności z utrzymaniem płynności finansowej (KRD, 2024b).

Sytuacja finansowa mikrofirm według branż

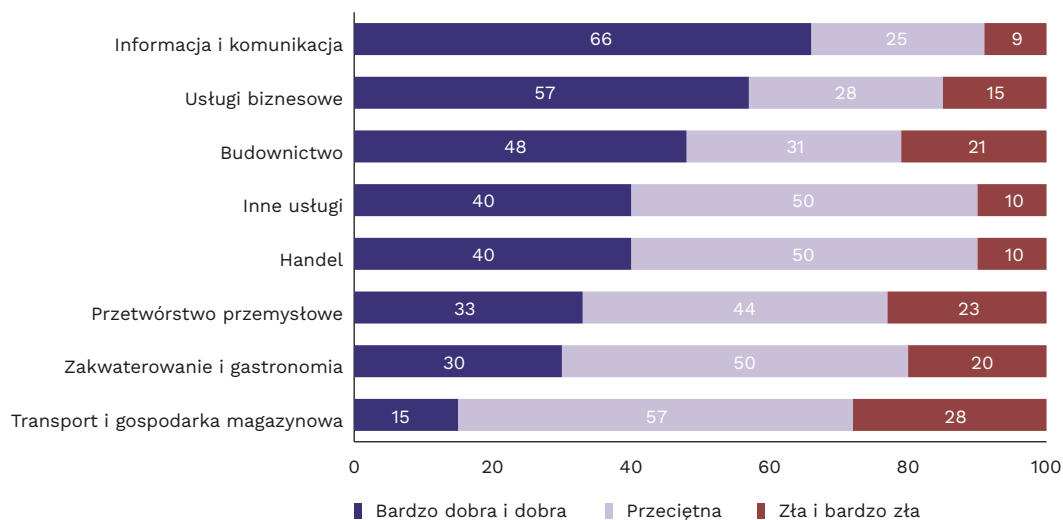
W 2023 r. sytuację finansową swojego przedsiębiorstwa najwyżej oceniali mikrofirmy branży informacja i komunikacja (66 proc. wskazań na sytuację dobrą i bardzo dobrą) oraz usług biznesowych (57 proc.) (wykres 8). Także firmy budowlane i handlowe stosunkowo korzystnie oceniały swoją sytuację ekonomiczną. Dobrą i bardzo dobrą sytuację finansową deklarowało, odpowiednio, 48 proc. i 40 proc.

Najwięcej ocen wskazujących na złą sytuację finansową przedsiębiorstwa pochodzi od mikrofirm funkcjonujących w branży transport i gospodarka magazynowa (28 proc. wskazań na sytuację złą i bardzo złą) oraz przedsiębiorstw związanych z przetwórstwem przemysłowym (23 proc.), których, niezależnie od niepewności sytuacji gospodarczej, silnie dotknęły rosnące koszty zatrudnienia i cen energii.

Samoocena sytuacji finansowej mikrofirm według branż pozostaje zbieżna z danymi GUS dotyczącymi wskaźników rentowności obrotu brutto w działalności przedsiębiorstw różnych branż o liczbie pracujących do 9 osób. Kondycję finansową firmy najwyżej oceniali przedsiębiorcy branży informacja i komunikacja (2/3 wskazało na sytuację dobrą i bardzo dobrą). Także

według danych GUS to mikrofirmy z branży informacja i komunikacja osiągały najwyższe wskaźniki rentowności obrotu brutto (36 proc.). Zgodność opinii przedsiębiorców i danych GUS również pozostaje w odniesieniu do najsłabszych firm. Blisko 30 proc. przedsiębiorców z branży transport i gospodarka magazynowa oceniło sytuację finansową swojej firmy jako złą i bardzo złą, a według danych GUS to mikrofirmy tej branży miały jeden z najniższych wskaźników rentowności obrotu brutto (15 proc.).

Wykres 8. Samoocena sytuacji finansowej mikrofirm według branż w 2023 r. (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Jakie bariery utrudniały mikrofirmom działalność gospodarczą?

W latach 2019-2023 niepewność sytuacji gospodarczej była barierą, która silnie wpływała na działalność mikroprzedsiębiorstw. Każdego roku ponad połowa mikrofirm wskazywała na silną lub bardzo silną uciążliwość tej bariery. Ponad 70 proc. firm w latach 2022-2023 uznało niepewność gospodarczą jako barierę silnie utrudniającą prowadzenie biznesu. Badany okres 2019-2023 to ciąg niespodziewanych zdarzeń. Pandemia, agresja Rosji na Ukrainę, kryzys energetyczny, wysoka inflacja są zjawiskami, które nie pozwalały przedsiębiorstwom na stabilne i spokojne funkcjonowanie (infografika 4).

Rosnące koszty zatrudnienia pracowników były najbardziej dotkliwe dla mikroprzedsiębiorców w 2023 r., kiedy to aż 80 proc. firm wskazało, że koszty te silnie utrudniały im prowadzenie działalności gospodarczej. Przyczyną

wzrostu kosztów była presja płacowa pracowników oraz kandydatów, wynikająca z inflacji, wzrostu kosztów życia oraz podniesienia poziomu minimalnego wynagrodzenia. W latach 2020–2021 uciążliwość kosztów pracowniczych nie była tak silnie odczuwana, co wynikało m.in. z korzystania z tarczy antykryzysowej wspierającej pokrywanie kosztów pracowniczych w czasie pandemii. Odczuwane trudności związane z kosztami zatrudnienia są zbieżne z danymi GUS i Eurostatu dotyczącymi zmian wysokości przeciętnego wynagrodzenia, dynamiki kosztów pracy r/r oraz jednostkowych kosztów pracy. Uciążliwość rosnących kosztów zatrudnienia potwierdzają również badania Związku Przedsiębiorców i Pracodawców, z których wynika, że wysokie koszty pracy stanowią jedną z trzech głównych barier dla prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce (w 2019 r. tak uważało 57 proc. mikrofirm, a w 2024 r. 65 proc.) (ZPP, 2019; 2024).

Wysokie koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów wykorzystywanych do produkcji były silnie uciążliwe dla ponad połowy mikrofirm (53 proc. w 2022 r. i 63 proc. w 2023 r.). Wzrost kosztów wynikał z ograniczonej dostępności surowców i materiałów związanej z trwającą wojną w Ukrainie, co wpłynęło na ich ceny. W 2021 r. wysokie ceny zakupu surowców były silnie uciążliwe tylko dla 29 proc. badanych.

Zatory płatnicze były dużym lub bardzo dużym utrudnieniem w prowadzeniu działalności dla 45 proc. badanych mikrofirm w latach 2022–2023, co stanowiło wzrost o 4 pkt. proc. w porównaniu z 2019 r. Nieterminowe regulowanie zobowiązań w obliczu wysokiej inflacji oraz rosnących kosztów funkcjonowania stanowiło znaczny problem dla rentowności prowadzonej działalności. W 2021 r. zatory płatnicze były najmniej uciążliwe – 23 proc. mikroprzedsiębiorców uważało je za silną lub bardzo silną uciążliwość. Skalę braku nieterminowego regulowania zobowiązań pokazują dane BIG InfoMonitor (2023), z których wynika, że w I kwartale 2023 r. 88 proc. firm z sektora MŚP wskazywało, że ich klienci regulowali swoje płatności z opóźnieniem, a 47 proc. przedsiębiorstw miało przeterminowane należności o ponad 60 dni. Mikrofirmy często nie mają planu działania na wypadek, gdy klient nie zapłaci za towar lub usługę. Częściej przyjmują bierną postawę wobec niesolidnych kontrahentów, gdyż nie są odpowiednio przygotowane na taką sytuację. Jeśli do niej dojdzie, po prostu zastanawiają się co robić i improwizują. Zwykle ze znikomym skutkiem, bo brak scenariusza skutkuje dezorganizacją w działaniu (Kaczmarek, 2024).

W 2023 r. 44 proc. mikroprzedsiębiorstw wskazało trudności w pozyskaniu nowych pracowników jako silną lub bardzo silną barierę w prowadzeniu działalności, podczas gdy w 2021 r. tylko dla co czwartego przedsiębiorcy rekrutacja nowych pracowników była poważnym problemem. Dość niski odsetek wskazań w 2021 r. wynikał z faktu, że w trakcie pandemii przedsiębiorcy przede wszystkim dążyli do utrzymania poziomu zatrudnienia, a nie do jego

zwiększenia. Wzrost odsetka wskazań od 2022 r. na duże lub bardzo duże znaczenie tej bariery wiązał się również z powrotem do Ukrainy mężczyzn pracujących w Polsce. Napływ uchodźców wojennych – głównie kobiet – nie we wszystkich branżach mógł zastąpić odpływ mężczyzn. Odczucia badanych mają swoje potwierdzenie w danych GUS, z których wynika, że w latach 2019-2023 współczynnik aktywności zawodowej wzrósł o 4,6 pkt. proc., do poziomu 81,2 proc. Jednocześnie stopa bezrobocia zmniejszyła się z poziomu 6,1 proc. w styczniu 2019 r. do 5,1 w grudniu 2023 r. (GUS, 2024d). Zmiany tych wskaźników sygnalizują, że zmniejsza się pula osób mogących podjąć zatrudnienie. Dodatkowo z badania ManpowerGroup „Niedobór Talentów”, zrealizowanego w 2023 r., wynika, że 60 proc. mikroprzedsiębiorstw zgłaszało trudności z rekrutowaniem nowych pracowników o pożądanym kompetencjach, podczas gdy w 2018 r. trudności w tym zakresie zgłaszało 29 proc. firm (ManpowerGroup, 2024; UMCS, 2019).

Infografika 4. Silne i bardzo silne utrudnianie działalności mikrofirmom poszczególnych barier w latach 2019-2023 (w proc.)

Rodzaj utrudnień	2019	2020	2021	2022	2023
Rosnące koszty zatrudnienia pracowników	67	46	45	63	80
Niepewność sytuacji gospodarczej	55	55	51	78	72
Wysokie koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów wykorzystywanych do produkcji	48	42	29	53	63
Zatory płatnicze	41	43	23	45	45
Trudności w pozyskaniu nowych pracowników	48	43	25	32	44
Słaby popyt na produkty lub usługi	35	46	34	28	35
Trudności w uzyskaniu zewnętrznych środków finansowych	37	45	30	37	33
Niewystarczające własne środki finansowe na rozwój	43	42	29	23	32
Konieczność dostosowania się do wymogów ochrony środowiska	34	43	15	9	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

W 2023 r., podobnie jak w 2019 r., **35 proc. badanych mikrofirm uznało słaby popyt na produkty i usługi za barierę silnie utrudniającą prowadzenie działalności.** Najwięcej wskazań (46 proc.) na **silną lub bardzo silną uciążliwość słabego popytu na oferowane produkty i usługi** obserwowaliśmy w 2020 r., kiedy pandemia COVID-19 ograniczyła konsumpcję, a wprowadzone obostrzenia utrudniały korzystanie z wielu produktów i usług. W pozostałych latach analizowanego okresu słaby popyt na oferowane produkty lub usługi był silnie lub bardzo silnie odczuwalną barierą działalności dla około 1/3 przedsiębiorstw. Wysoki odsetek mikrofirm wskazujących na niski poziom popytu w 2020 r. ma swoje odzwierciedlenie w danych GUS dotyczących nastrojów konsumentów, które uległy znacznemu pogorszeniu po wybuchu pandemii COVID-19. Wyjątkowy jest 2022 r., w którym nastroje konsumentów ponownie znacząco się pogorszyły, a przedsiębiorcy wskazywali niską uciążliwość słabego popytu. Pogorszenie nastrojów było konsekwencją wybuchu wojny w Ukrainie oraz wysokiej inflacji, natomiast niższy popyt na produkty i usługi nie był tak odczuwany ze względu na napływ uchodźców. Dodatkowo wyższy odsetek wskazań na silną i bardzo silną dokuczliwość słabego popytu potwierdzają dane GUS dotyczące dynamiki sprzedaży detalicznej, z których wynika, że w latach 2020 i 2023 odnotowano spadek sprzedaży r/r.

Niewystarczające własne środki finansowe na rozwój były silnym bądź bardzo silnym utrudnieniem w latach 2019–2020 dla ponad 40 proc. mikrofirm. W kolejnych latach znacznie mniej przedsiębiorców wskazywało na tę barierę. Z badań PIE realizowanych co miesiąc od 2021 r. w ramach MIK wynika, że większość mikrofirm ma wystarczające środki finansowe pozwalające na funkcjonowanie na rynku powyżej 3 miesięcy. Trudności związane z niewystarczającymi środkami finansowymi na rozwój – w szczególności w latach 2019-2020 – potwierdzają dane GUS dotyczące wysokości przychodów i kosztów mikroprzedsiębiorstw (najniższe w analizowanym okresie) (GUS, 2023a).

Najwięcej mikroprzedsiębiorstw (45 proc.) odczuwało dużą bądź bardzo dużą uciążliwość w prowadzeniu biznesu z powodu trudności w uzyskaniu zewnętrznych środków finansowych w 2020 r., a najmniej (30 proc.) w 2021 r. po umożliwieniu korzystania z programów odbudowy gospodarki po pandemii. Z badań PIE wynika, że mikrofirmy nie wykazują większego zainteresowania pozyskiwaniem środków zewnętrznych, co może wynikać z niskiej skłonności mikrofirm do inwestowania. Około połowa mikroprzedsiębiorstw nie planuje inwestycji, bo nie ma takiej potrzeby. Opinie przedsiębiorców są zbieżne z danymi Biura Informacji Kredytowej, z których wynika, że w 2020 r. z kredytów skorzystało najmniej mikrofirm (130 tys. na łączną kwotę 17 199 mln PLN).

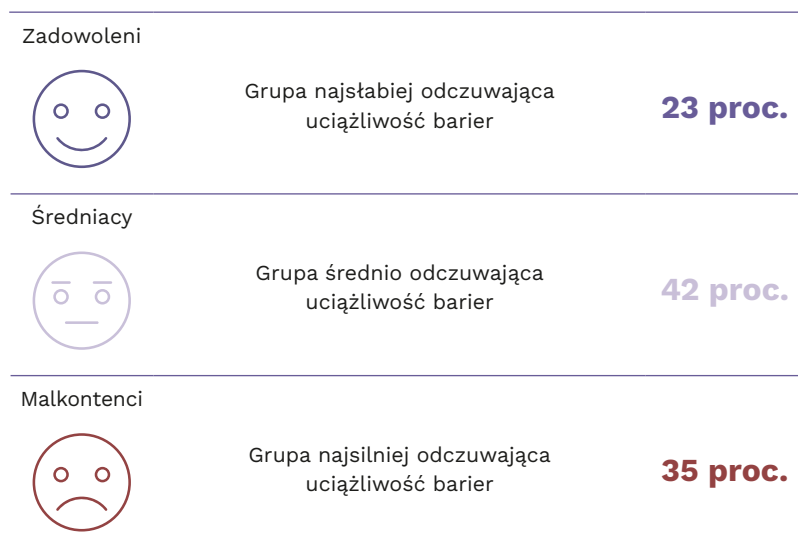
W 2023 r. co czwarte mikroprzedsiębiorstwo deklarowało duże bądź bardzo duże utrudnienia związane z koniecznością dostosowania się do wymogów ochrony środowiska, podczas gdy w 2020 r. aż 43 proc. Wzrost odsetka

wskazań mógł być spowodowany koniecznością dostosowania się do nowych przepisów dotyczących m.in. ograniczenia używania plastikowych opakowań. Obowiązek adaptacji do nowych standardów ochrony środowiska był barierą o umiarkowanej uciążliwości przez większość analizowanego okresu, poza 2021 r., kiedy to poziom utrudnień oceniono jako słaby.

Czy mikrofirmy w 2023 r. jednakowo odczuwały bariery działalności?

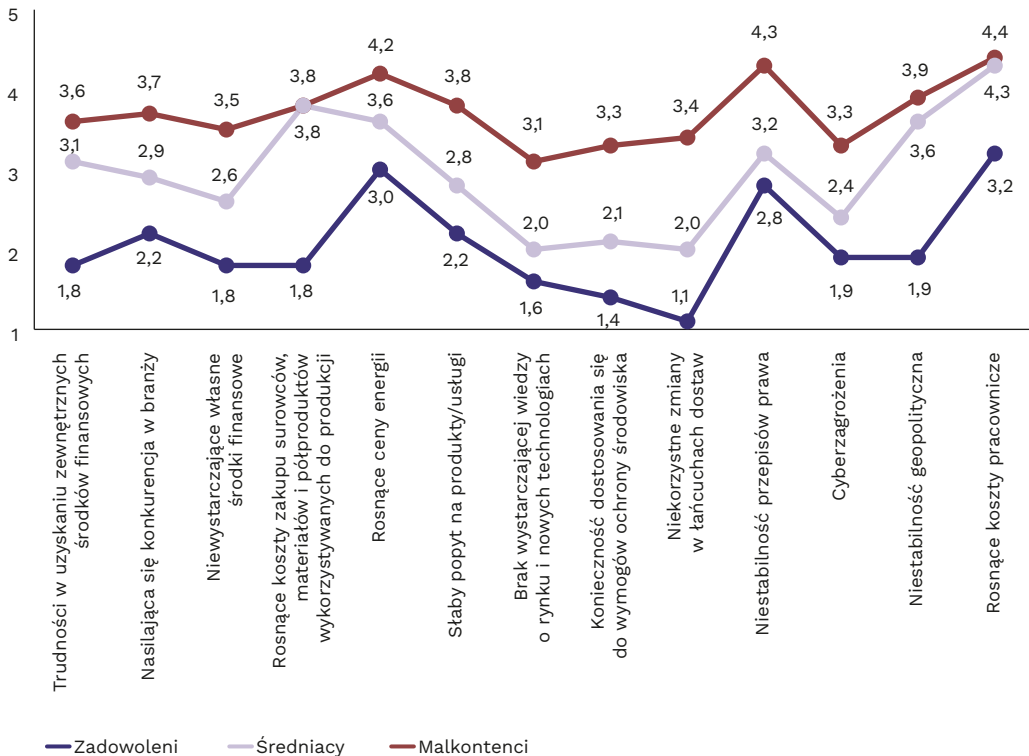
Bariery działalności nie doskwierają wszystkim mikrofirmom w jednakowy sposób. Uciążliwość barier prowadzenia biznesu często zależy od specyfiki prowadzonej działalności, czyli od branży, w której działa firma. Aby wyłonić grupy mikrofirm podobnie oceniające dokuczliwość barier w działalności gospodarczej wykorzystano analizę skupień, wielowymiarową metodę analizy statystycznej. W rezultacie otrzymano trzy grupy (skupienia) mikroprzedsiębiorców, w skład których weszły firmy podobnie oceniające bariery. Wyłonionym grupom nadano nazwy nawiązujące do stopnia odczuwania uciążliwości barier: **zadowoleni, średniacy oraz malkontenci** (infografika 5, wykres 9).

Infografika 5. Grupy mikroprzedsiębiorców ze względu na ocenę barier

W celu scharakteryzowania zidentyfikowanych grup mikroprzedsiębiorców ze względu na branżę prowadzonej działalności przeprowadzono analizę korespondencji. Zidentyfikowane w ten sposób związki zaprezentowano na tzw. mapie korespondencji (wykres 10).

Wykres 9. Średnie oceny barier w poszczególnych grupach mikroprzedsiębiorstw (w skali od 1 do 5)

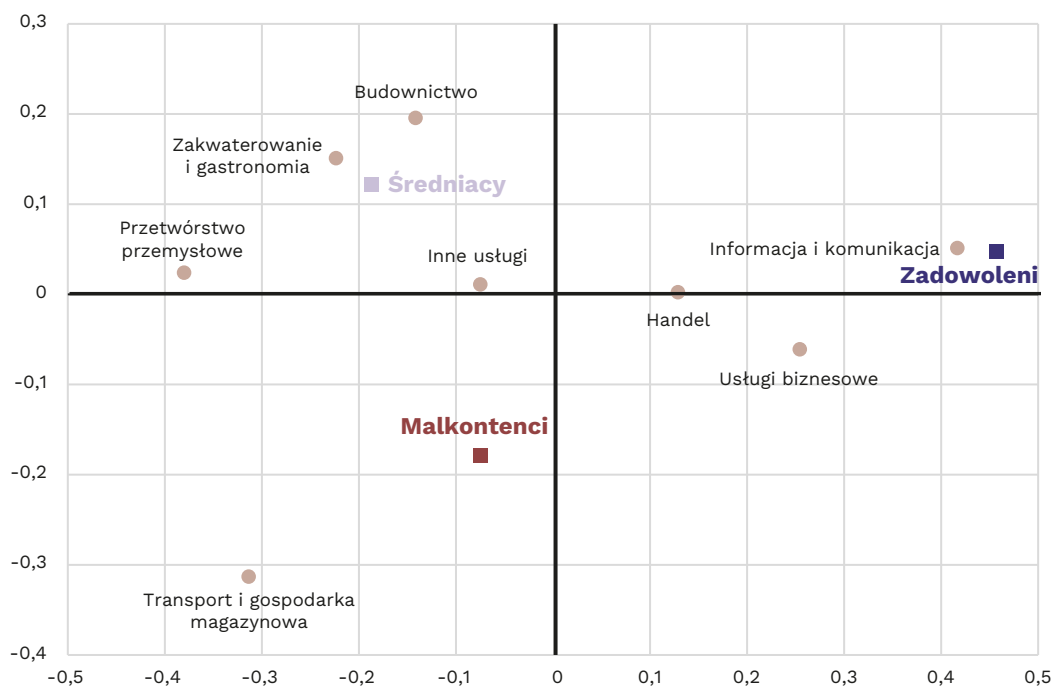
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

W grupie Zadowolonych (najmniej licznej) znajdowały się najczęściej mikroprzedsiębiorstwa zajmujące się informacją i komunikacją. W tej grupie firmy oceniły większość barier jako utrudniające działalność w niewielkim stopniu (średnia ocen od 1,1 do 2,2) (wykres 10). Silniej na prowadzenie biznesu wpływają natomiast rosnące koszty pracownicze (ze średnią oceną na poziomie 3,2), rosnące ceny energii (3,0) oraz niestabilność przepisów prawa (2,8).

Grupę Średniaków (najbardziej liczną) tworzą głównie mikroprzedsiębiorcy zajmujący się zakwaterowaniem i gastronomią, przetwórstwem przemysłowym, budownictwem oraz innymi usługami. Firmy te najsilniej odczuwały uciążliwość rosnących kosztów pracowniczych (średnia ocena 4,3) i rosnących kosztów zakupu surowców, materiałów oraz półproduktów wykorzystywanych do produkcji (3,8). Wysoka ocena uciążliwości rosnących cen materiałów wynika w dużej mierze ze specyfiki prowadzonej działalności – branże budownictwo i przetwórstwo przemysłowe są silnie uzależnione od surowców, co sprawia, że zmiany cen są w tej grupie silnie odczuwane. Średniacy najstąbiej odczuwali niekorzystne zmiany w łańcuchach dostaw oraz brak wystarczającej wiedzy o rynku i nowych trendach (średnie oceny 2,0).

Malkontenci to najczęściej mikrofirmy zajmujące się transportem lub gospodarką magazynową. Przedsiębiorcy w ramach tego skupienia najwyżej ocenili uciążliwość wszystkich barier w skali 5-stopniowej (powyżej oceny 3,0), a za najsilniej utrudniające bariery uznali rosnące koszty pracownicze (4,4), niestabilność przepisów prawa (4,3) oraz rosnące ceny energii (4,2).

Wykres 10. Charakterystyka grup przedsiębiorstw wg branż

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Jakie działania podejmowały mikrofirmy?

Działania podejmowane przez mikrofirmy podzieliliśmy, dla większej jasności analizy, na trzy grupy, obejmujące: działania wspierające sprzedaż, związane z rozwojem firmy oraz działania związane z nowoczesnymi technologiami.

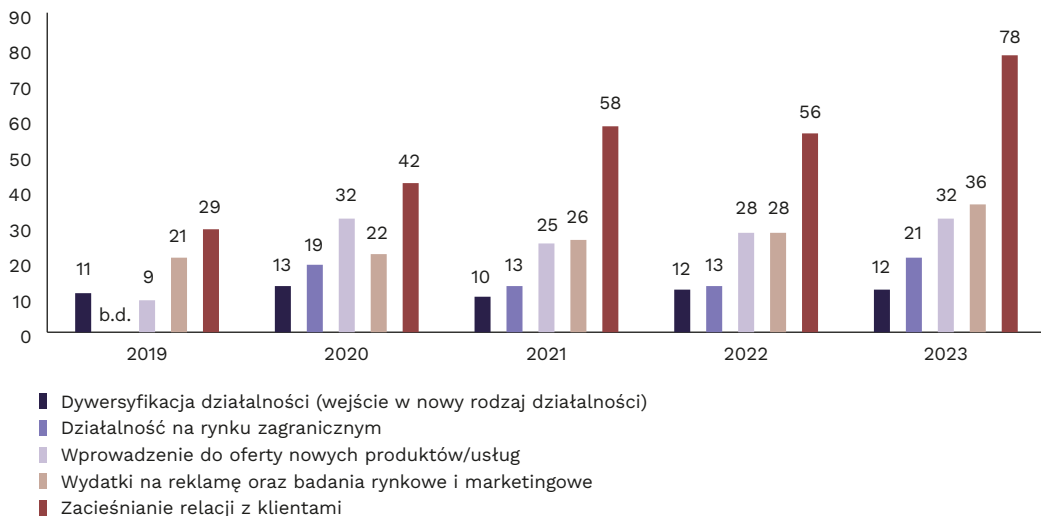
W 2019 r. mikroprzedsiębiorstwa koncentrowały się na działaniach wspierających sprzedaż, szczególnie zacieśnianiem relacji z klientami oraz związanymi z rozwojem firmy, zwłaszcza inwestycjach w kompetencje pracowników. **W 2020 r. pandemia COVID-19 uświadomiła przedsiębiorcom, że wdrażanie nowoczesnych technologii może ułatwić prowadzenie działalności** – choć w ograniczonym zakresie – nawet w okresie pandemii. Skutkowało to wzrostem zainteresowania mikrofirm działaniami związanymi z nowoczesnymi

technologiami, w tym wprowadzaniem sprzedaży *online*. **W kolejnych latach rośnie znaczenie inwestycji w kompetencje pracowników. Rozwijane też były działania wspierające sprzedaż**, takie jak zacieśnianie relacji z klientami oraz wydatki na reklamę i badania rynku, a także wprowadzanie do oferty nowych produktów i usług. Znacznie rzadziej były to inwestycje polegające na wdrażaniu nowych technologii w firmie.

Działania związane ze wspieraniem sprzedaży

Wśród działań wspierających sprzedaż, podejmowanych przez mikrofirmy, wyróżnia się zacieśnianie więzi z klientami. Stało się ono ważnym działaniem wspomagającym sprzedaż, wymuszonym w kolejnych latach, zarówno przez pandemię, agresję Rosji na Ukrainę oraz utrzymującą się wysoką dynamikę i niepewność zdarzeń gospodarczych. Gdy wprowadzone w odpowiedzi na pandemię restrykcje osłabiały lub zrywały relacje z klientami, powstała potrzeba podjęcia działań utrzymujących te więzi lub je przywracających. W 2019 r. zacieśnianie relacji z klientami deklarowało 29 proc. badanych mikrofirm, a w 2023 r. na działanie to wskazywało już 78 proc. (wykres 11).

Wykres 11. Działania wspierające sprzedaż w latach 2019-2023 (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Wśród działań wspierających sprzedaż, podejmowanych przez mikrofirmy, kolejne miejsca zajmują: wprowadzanie do oferty nowych produktów i usług, wydatki na reklamę oraz badania rynkowe i marketingowe. W latach 2019-2023 nastąpił wzrost odsetka mikrofirm wprowadzających na rynek nowe produkty i usługi – z 9 proc. w 2019 r. do 32 proc. w 2023 r. Z każdym rokiem rósł też

odsetek mikrofirm deklarujących wydatki na reklamę oraz badania rynkowe i marketingowe. Świadczą one o rosnącym docenianiu przez mikrofirmy potrzeby pogłębionej znajomości rynku i komunikowania się przedsiębiorstwa z partnerami biznesowymi i klientami.

W 2019 r. co piąta mikrofirma ponosiła wydatki na reklamę i badanie rynku, a w 2023 r. działania te podejmowało już częściej niż co trzecie mikroprzedsiębiorstwo. Ponadto, zasługuje na uwagę wzrost w 2023 r. do ponad 20 proc. odsetka mikrofirm deklarujących działalność na rynku zagranicznym. Natomiast **najstańszym obszarem funkcjonowania mikrofirm jest dywersyfikacja działalności, czyli wejście w nowy rodzaj działania przedsiębiorstwa**, charakterystyczne raczej dla dużych firm.

Działania związane z rozwojem przedsiębiorstwa

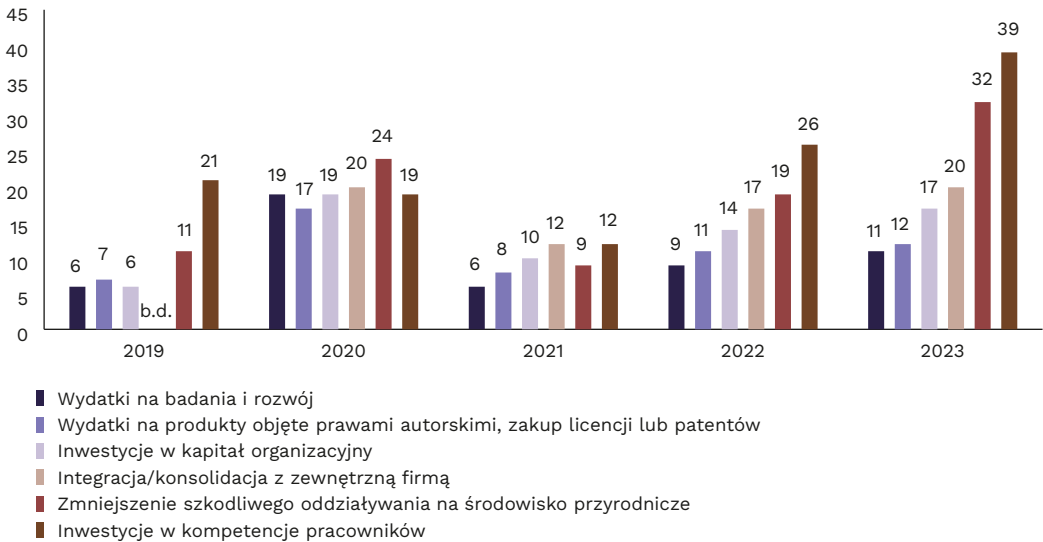
Działania mikrofirm związane z rozwojem przedsiębiorstwa zmieniały się w analizowanym okresie. **W 2019 r. dominowało inwestowanie w kompetencje pracowników (21 proc. wskazań), które w okresie pandemii COVID-19 zostały istotnie ograniczone.** Pandemia wyczuiliła społeczeństwo na problemy zdrowotne a także na stan środowiska przyrodniczego. Mimo większej pilności działań bezpośrednio związanych z pandemią, **skokowo wzrósł odsetek mikrofirm podejmujących działania zmierzające do zmniejszenia szkodliwego wpływu na środowisko przyrodnicze** – z 11 proc. w 2019 r. do 24 proc. w 2020 r. **W okresie pandemii nastąpiła intensyfikacja inwestycji w kapitał organizacyjny oraz wydatków na badania i rozwój.** Odsetek mikrofirm, które podjęły te inwestycje, wzrósł z 6 proc. w 2019 r. do 19 proc. W początkowym okresie pandemii (2020 r.) co piąta mikrofirma była zainteresowana procesami integracji lub konsolidacji z zewnętrznymi przedsiębiorstwami.

W 2021 r. wszystkie działania związane z rozwojem przedsiębiorstwa zostały ograniczone. Realizowało je zaledwie od 6 proc. do 12 proc. mikrofirm (wykres 12).

Natomiast w latach 2022-2023 wzrósł odsetek mikrofirm, które podjęły działania związane z rozwojem przedsiębiorstwa. Najczęściej inwestowano w kompetencje pracowników (26 proc. w 2022 r. i 39 proc. w 2023 r.) oraz zmniejszanie szkodliwego oddziaływania na środowisko przyrodnicze (odpowiednio: 19 proc. i 32 proc.). Wysokie ceny energii spowodowały, że mikrofirmy otworzyły się na inwestycje w technologie pozwalające na oszczędzanie energii. Natomiast tylko co dziesiąta mikrofirma podjęła w latach 2022-2023 wydatki na badania i rozwój oraz wydatki na produkty objęte prawami autorskimi, zakup licencji lub patentów. Jest to niekorzystna sytuacja z punktu widzenia konkurencyjności przedsiębiorstwa w okresach przyszłych, ale w znacznej mierze wynikająca ze specyfiki mikrofirm, którą

określa niewielka skala działania, działanie na dobrze znanym rynku lokalnym i obsługa niewielkiej liczby lojalnych klientów.

Wykres 12. Działania związane z rozwojem mikrofirm w latach 2019-2023 (w proc.)

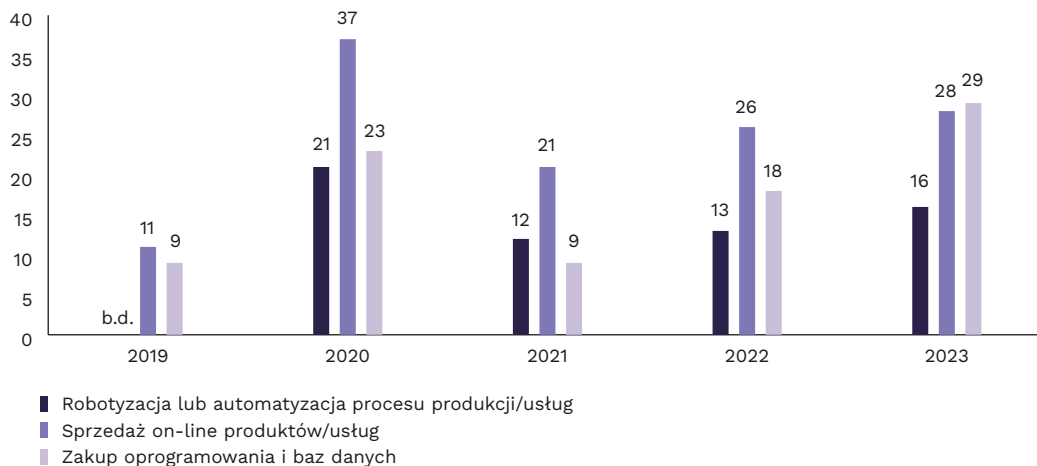
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Działania związane z nowoczesnymi technologiami

Rok 2020 r. przyniósł wzrost zainteresowania mikroprzedsiębiorstw nowoczesnymi technologiami. Z powodu pandemii COVID-19 i konieczności zachowania bezpieczeństwa sanitarnego wzrosła sprzedaż produktów i usług *online*. W 2019 r. zaledwie 11 proc. mikrofirm rozwijało e-handel, zaś w 2020 r. z tego kanału dystrybucji korzystało już 37 proc. mikroprzedsiębiorstw (wykres 13).

W 2021 r. działania związane z nowoczesnymi technologiami zostały ograniczone, ale w kolejnych latach wystąpił ich wzrost, chociaż skala zastosowania nowoczesnych technologii w mikrofirmach jest ciągle niewielka. Z deklaracji badanych przedsiębiorców wynika, że w 2021 r. zakup podstawowego oprogramowania i baz danych dotyczył jedynie 9 proc. mikrofirm, a w 2023 r. wzrósł do 29 proc. Z kolei sprzedaż *online* wykorzystywało 21 proc. mikrofirm w 2021 r. i 28 proc. w 2023 r. Najwolniejszy wzrost w analizowanym czasie dotyczył wprowadzania automatyzacji procesu produkcji i usług (wzrost z 12 proc. do 16 proc.), co wynika m.in. z niewielkiej skali działania mikrofirm. Procesy zaawansowanej cyfryzacji przedsiębiorstw postępują w niewielkim stopniu.

Wykres 13. Działania związane z nowoczesnymi technologiami w latach 2019-2023 (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

Z badań opublikowanych w raporcie MRiT (2024) wynika, że mimo chęci wprowadzenia rozwiązań cyfrowych w celu zwiększenia konkurencyjności, **większość MSP przeznaczają na ten cel tylko do 5 proc. swojego budżetu i nie planuje jego zwiększenia w nadchodzących miesiącach**. Wprawdzie ponad 60 proc. badanych firm jest świadoma zagrożeń związanych z cyberbezpieczeństwem, ale 84 proc. przedsiębiorców uważa, że wykorzystywane w firmie rozwiązania w tym zakresie są wystarczające lub zdecydowanie wystarczające. Pokazuje to, że rzeczywiste zabezpieczenia przed cyberatakami – szczególnie mikrofirm – mogą być zdecydowanie niewystarczające. O potencjalnej skali zagrożeń mogą świadczyć dane jednej z firm ubezpieczeniowych, które wskazują, że jedno na dwa przedsiębiorstwa we Francji zatrudniające mniej niż 10 osób zniknęło z rynku do 18 miesięcy po cyberataku.

Działania podejmowane przez mikrofirmy w 2023 r. według branż

Aktywnością w działaniach na rzecz rozwoju przedsiębiorstwa, wspierania sprzedaży i wprowadzania nowoczesnych technologii wyróżniają się firmy handlowe, zakwaterowania i gastronomii, a także transportowe i należące do branży inne usługi.

W opinii przedstawicieli badanych mikrofirm **działania wspierające sprzedaż były podejmowane częściej niż te związane z rozwojem przedsiębiorstwa oraz z wprowadzaniem do firmy nowoczesnych technologii. Wśród działań wspierających sprzedaż zdecydowanie największą popularnością cieszyło się zacieśnianie relacji z klientami**. Dotyczyło wszystkich mikrofirm, niezależnie od branży, przy czym najwięcej wskazań na zacieśnianie

relacji z klientami pochodziło od firm transportowych i mikrofirm należących do branży inne usługi (po 90 proc.), a także przedsiębiorstw handlowych (82 proc. wskazań). W przedsiębiorstwach tych budowanie więzi z klientami ma szczególne znaczenie dla pozyskiwania lojalnych klientów (infografika 6).

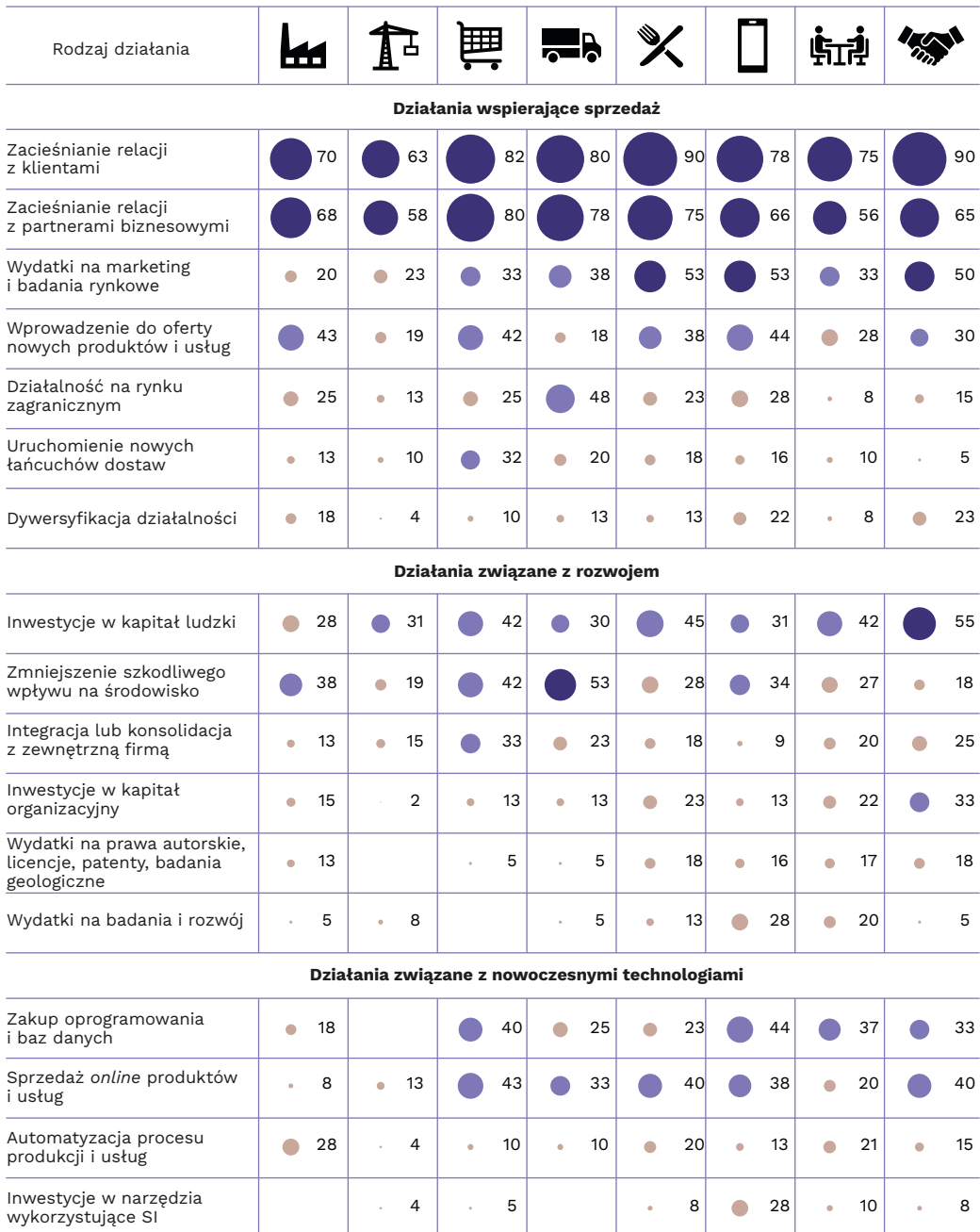
Działaniami wspierającymi sprzedaż, często podejmowanymi przez mikrofirmy, były również reklama, promocje i badanie rynku. Najczęściej wskazywały na nie mikrofirmy z branży zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja (po 53 proc. wskazań) oraz inne usługi (50 proc.). Silna konkurencja oraz oczekiwane przez klientów szczegółowe informacje o świadczonych usługach, niejako zmusiły mikrofirmy funkcjonujące w tych branżach do wzmożonej aktywności informacyjno-reklamowej.

Inwestycje w kapitał ludzki oraz ograniczanie szkodliwego oddziaływania na środowisko były, według opinii przedstawicieli badanych mikrofirm, najbardziej popularnymi w 2023 r. działaniami związanymi z rozwojem przedsiębiorstwa. Na inwestowanie w podnoszenie kompetencji pracowników najczęściej wskazywały mikrofirmy branży inne usługi (55 proc.), zakwaterowanie i gastronomia (45 proc.) oraz przedsiębiorstwa handlowe (42 proc.). Jest to reakcja przedsiębiorców na braki pracowników, w tym o określonych kompetencjach.

W działania związane z ochroną środowiska silnie angażowały się firmy transportowe (53 proc.), handlowe (42 proc.) oraz przetwórstwa przemysłowego (38 proc.). Jest to reakcja na ogłoszenie dwóch ustaw regulujących kwestie związane z ochroną środowiska. W przypadku branży transportowej głównym źródłem emisji są pojazdy spalinowe, które generują dwutlenek węgla i inne szkodliwe substancje – dlatego tak ważna jest redukcja CO₂ we flocie. Z kolei firmy produkcyjne i handlowe obowiązuje Ustawa o odpadach (2012) oraz Ustawa o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (2013), zgodnie z którymi wprowadzający produkty w opakowaniach jest obowiązany zapewnić odzysk, w tym recykling odpadów opakowaniowych takiego samego rodzaju, jak odpady opakowaniowe powstałe z tego samego rodzaju opakowań, w których wprowadził produkty.

W 2023 r. **wśród działań związanych z wprowadzaniem nowoczesnych technologii, zdecydowanie największą popularnością cieszyła się sprzedaż online**, na którą wskazywało najwięcej mikrofirm handlowych (43 proc.), przedsiębiorstw z branży inne usługi oraz zakwaterowanie i gastronomia (po 40 proc.). Ponadto 44 proc. firm branży informacja i komunikacja oraz 40 proc. firm handlowych wskazało na zakup oprogramowania i baz danych.

Infografika 6. Działania podejmowane w branżach w 2023 r. (w proc.)

Uwaga: ● – działania podejmowane przez ponad 50 proc. firm, ● – przez 30-49 proc., ● – poniżej 30 proc.

Branże: Produkcja , Budownictwo , Handel , Transport i gospodarka magazynowa , Zakwaterowanie i gastronomia , Informacja i komunikacja , Usługi biznesowe , Inne usługi .

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PIE.

W mikrofirmach przetwórstwa przemysłowego, niezależnie od podejmowanych działań związanych z zacieśnianiem relacji z klientami i partnerami biznesowymi oraz ograniczaniem szkodliwego oddziaływania na środowisko (38 proc.), często obserwowaną aktywnością było wprowadzanie do oferty nowych produktów i usług (43 proc.). **Przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego wyróżniały się wprowadzaniem automatyzacji procesów biznesowych częściej niż miało to miejsce w innych branżach (28 proc.).**

Słabą stroną działań podejmowanych w 2023 r. przez mikrofirmy, niezależnie od branży w której funkcjonują, były wydatki na B+R (ok. 5 proc. wskazań) oraz automatyzacja procesów produkcji i usług (od 4 proc. do 13 proc.).

Działaniem stosunkowo rzadko podejmowanym przez mikrofirmy była też dywersyfikacja działalności (od 4 proc. do 10 proc.). O słabej aktywności mikrofirm w tych obszarach, zdecydowała przede wszystkim niewielka skala działalności biznesowej oraz specyfika mikrofirm (wąska specjalizacja, funkcjonowanie na lokalnym rynku, koncentracja na współpracy z ograniczoną liczbą lojalnych klientów).

Podsumowanie

Na koniec czerwca 2024 r. w Polsce działało 2,6 mln mikrofirm, z czego 67 proc. stanowiły osoby samozatrudnione. Mikroprzedsiębiorcy odpowiadają także za 28,2 proc. PKB, co podkreśla ich znaczenie w gospodarce narodowej. Z racji tego, że mikrofirmy mają bardzo wysoki udział w strukturze firm w Polsce i zatrudniają blisko co trzeciego pracownika w sektorze przedsiębiorstw, ich sytuacja bezpośrednio wpływa na kondycję polskiej gospodarki oraz rynku pracy. Dodatkowo mikrofirmy w Polsce mają znacząco niższą produktywność niż przedsiębiorstwa w innych krajach – wynosiła ona jedynie 14 tys. EUR na pracownika, co plasowało Polskę na końcu rankingu krajów Unii Europejskiej (średnia dla UE – 38 tys. EUR).

Poważną barierą wzrostu jest jednak pułapka małej skali, czyli niski wzrost skali działalności mikroprzedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 10 osób. Polskie przedsiębiorstwa nie zwiększają zatrudnienia i nie konsolidują się, mimo szybkiego rozwoju gospodarki (Błóński, 2021). Z raportu Banku Światowego wynika, że pułapka małej skali to między innymi efekt niesprzyjającego otoczenia biznesowego w Polsce, jak ograniczony dostęp do finansowania, brak zasobów własnych i umiejętności zarządzania oraz skomplikowane regulacje i biurokracja (World Bank, 2021). Nie bez znaczenia jest też zjawisko ogólnie wysokiej niechęci do podejmowania dużego ryzyka biznesowego przez mikrobiznes, który bardzo często jest nastawiony na lokalną działalność i lokalną skalę. Mówi się także o fenomenie polskiej przedsiębiorczości, czyli pewnych umiejętnościach radzenia sobie w bardzo trudnych warunkach. Autorzy raportu Ernst & Young (EY, 2024) przeanalizowali sytuację firm założonych w Polsce w 1989 r. i podkreślili ich rolę w gospodarce oraz wyzwania, z jakimi się borykają. Wskazali, że 53 proc. z tych firm nadal działa, mimo licznych trudności, takich jak pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie i rosnąca inflacja.

W latach 2019–2023 mikroprzedsiębiorstwa w Polsce stanęły przed wieloma wyzwaniami, które w znaczny sposób wpłynęły na ich funkcjonowanie oraz kondycję finansową. Wyniki badań PIE wskazują, że pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie oraz towarzyszące im wzrost inflacji i kryzys energetyczny przyczyniły się m.in. do spadku popytu na oferowane produkty i usługi, wzrostu cen produktów i usług, wzrostu kosztów prowadzenia działalności, szczególnie w zakresie kosztów pracowniczych oraz surowców, zwiększonego

ryzyka działalności gospodarczej oraz zmniejszenia dostępności pracowników. Zatory płatnicze, ograniczenia dostępu do kredytów oraz trudności z pozyskaniem pracowników dodatkowo komplikowały sytuację mikrofirm.

Zmieniające się warunki prowadzenia działalności gospodarczej przełożyły się na pogorszenie własnej oceny sytuacji finansowej mikroprzedsiębiorców w porównaniu z 2019 r. Należy podkreślić, że w 2023 r. więcej firm oceniało swoją sytuację finansową jako dobrą i bardzo dobrą niż jako przeciętną. Mimo wysokiego odsetka wskazań na dobrą i bardzo dobrą sytuację finansową, to w pierwszej połowie 2024 r. zadłużenie mikroprzedsiębiorstw wyniosło 5,06 mld PLN, a przeciętne zadłużenie jednej firmy wynosiło 31,6 tys. PLN (KRD, 2024a). Funkcjonowanie w trudnych warunkach potwierdza fakt, że w pierwszej połowie 2024 r. w Polsce działalność zawiesiło 178,9 tys. jednoosobowych działalności gospodarczych, a 99,3 tys. JDG całkowicie ją zamknęło (KRD, 2024a). Sytuację utrudnia dodatkowo fakt, że co trzecia mikrofirma nie posiada planu działania w sytuacji braku płatności ze strony klientów, co często prowadzi do pogorszenia ich kondycji finansowej (Kaczmarek, 2024).

W 2023 r. rosnące koszty zatrudnienia, niepewność gospodarcza, wysokie koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów wykorzystywanych do produkcji oraz zatory płatnicze były bardziej uciążliwe niż w 2019 r. Wyniki badań PIE są zbieżne z badaniami realizowanymi w sektorze MŚP, z których wynika, że działalność firmom utrudniają przede wszystkim koszty pracowni-
cze, wysokie podatki, obciążenia biurokratyczne i niestabilność prawa (Pekao, 2022; ZPP, 2019; ZPP, 2024).

Pomimo tych trudności, część mikrofirm potrafiła dostosować się do nowych warunków, wykorzystując cyfryzację i inwestując w rozwój kompetencji pracowników. Od 2020 r. obserwujemy zwiększenie poziomu zainteresowania przedsiębiorstw inwestycjami w nowoczesne technologie, w tym wprowadzeniem sprzedaży *online*. Z badań PIE wynika, że w kolejnych latach firmy inwestowały w rozwój kompetencji pracowników, a także rozwijały strategie wspierające sprzedaż, w tym zacieśnianie relacji z klientami, ponosiły wydatki na reklamę, badania rynkowe i marketingowe oraz wprowadzały nowe produkty lub usługi do oferty.

Lata 2019-2023 były dla mikroprzedsiębiorstw okresem ogromnych wyzwań oraz zmian. Pandemia COVID-19 i wojna w Ukrainie wywarły silny wpływ na warunki prowadzenia działalności, a przedsiębiorstwa musiały szybko dostosowywać się do zmieniającej się rzeczywistości. Wiele firm przetrwało ten czas dzięki inwestycjom w technologie cyfrowe, a także dzięki wsparciu m.in. w postaci tarcz antykrzysowych. Jednocześnie obserwujemy, że rosnące koszty pracy, energii i surowców nadal stanowią poważne bariery dla rozwoju mikroprzedsiębiorczości.

Aby mikroprzedsiębiorstwa mogły w pełni wykorzystać swój potencjał i poprawić swoją produktywność, konieczne będzie inwestowanie w innowacje i cyfryzację. Jak wynika z badań z Wielkiej Brytanii inwestycje związane z pracami badawczo-rozwojowymi w mikroprzedsiębiorstwach zwiększają innowacje, co z kolei ma pozytywny wpływ na produktywność i wzrost obrotów, a tym samym wzrost gospodarczy kraju (Partala i in., 2024).

Mikroprzedsiębiorstwa chcące się rozwijać często nie potrafią uwolnić istniejącego potencjału wzrostu poprzez rozwój biznesu z powodu kilku wyzwań, takich jak brak zasobów finansowych i ludzkich (Achtenhagen i in., 2017). Mikroprzedsiębiorstwa, które mają największe szanse na rozwój, potrzebują wsparcia na wielu poziomach, w tym dostępu do wiedzy z zewnętrznych źródeł i przełożenia wiedzy na odpowiednią działalność innowacyjną oraz wsparcia w dostępie do rynków międzynarodowych, na których mniejsze przedsiębiorstwa są w niekorzystnej sytuacji z powodu braku ekonomii skali (Henley, Song, 2020).

Bibliografia

- BIG InfoMonitor (2023), *Skaner MŚP: początek 2023 roku z rekordowym wzrostem zatorów płatniczych w firmach*, <https://media.big.pl/informacje-prasowe/798582/skaner-msp-poczatek-2023-roku-z-rekordowym-wzrostem-zatorow-platniczych-w-firmach> [dostęp: 11.10.2024].
- Błoński, Ł. (2021), *Pułapka małej skali. O produktywności polskich firm*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/08/PIE-Raport_Produktywnosc_polskich_firm.pdf [dostęp: 7.11.2024].
- Dębrowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Ważniewski, P., Zybortowicz, K. (2021), *Tarcza Antykryzysowa... Koło ratunkowe dla firm i gospodarki?*, Gniazdowski, M., Kubisiak, A., Kutwa, K., Rybacki, J. (współpr.), Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/09/PIE-Raport_Tarcze-antykryzysowe.pdf [dostęp: 23.09.2024].
- Dębrowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Perło, D., Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybortowicz, K. (2023), *Marże w polskich przedsiębiorstwach w 2022 r.*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2023/06/PIE-Raport_Marze_2023.pdf [dostęp: 23.09.2024].
- Eurostat (2024a), *Enterprise statistics by size class and NACE Rev. 2 activity*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_ovw__custom_12670597/default/table?lang=en [dostęp: 26.08.2024].
- Eurostat (2024b), *Unemployment by sex and age – monthly data*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_m__custom_13679135/default/table?lang=en [dostęp: 7.11.2024].
- EY (2024), *Polscy pionierzy przedsiębiorczości. 35-letnie firmy w Polsce*, https://www.ey.com/pl_pl/insights/law/raport-polscy-pionierzy-przedsiębiorczosci-35-letnie-firmy-w-polsce [dostęp: 7.11.2024].
- GUS (2023a), *Działalność przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób w 2022 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/dzialalnosc-przedsiębiorstw-o-liczbie-pracujacych-do-9-osob-w-2022-roku,21,11.html> [dostęp: 7.11.2024].
- GUS (2023b), *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2022 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/dzialalnosc-przedsiębiorstw-niefinansowych-w-2022-roku,2,19.html> [dostęp: 7.11.2024].

- GUS (2024a), *Przedsiębiorstwa niefinansowe według rodzajów i miejsc prowadzenia działalności w 2023 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe-według-rodzajów-i-miejsc-prowadzenia-działalności-w-2023-roku,32,5.html> [dostęp: 19.09.2024].
- GUS (2024b), *Rozkład wynagrodzeń w gospodarce narodowej w kwietniu 2024 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracownicy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/rozkład-wynagrodzeń-w-gospodarce-narodowej-w-kwietniu-2024-roku,32,4.html> [dostęp: 7.10.2024].
- GUS (2024c), *Indeks kosztów zatrudnienia w kwartałach 2023 r.*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracownicy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/indeks-kosztów-zatrudnienia-w-kwartałach-2023-r-,26,2.html> [dostęp: 21.08.2024].
- GUS (2024d), *Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990-2024*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2024,4,1.html> [dostęp: 8.11.2024].
- Henley, A., Song, M. (2020). *Innovation, internationalisation and the performance of microbusinesses*, „International Small Business Journal”, No. 38(4), https://publications.aston.ac.uk/id/eprint/40959/1/Henley_Song_microbusinesses_final_pre_print_20_11_19.pdf [dostęp: 11.10.2024].
- Kaczmarek (2024), *Bez planu B – jedna trzecia MŚP nie ma scenariusza działania, gdy klienci nie płacą*, <https://kaczmarek.pl/strefa-wiedzy/bez-planu-b-jedna-trzecia-msp-nie-ma-scenariusza-działania-gdy-klienci-nie-placa> [dostęp: 11.10.2024].
- KRD (2024a), *Makrodlugi mikrofirm – 5 miliardów złotych zaległości*, <https://krd.pl/centrum-prasowe/informacje-prasowe/2024/makrodlugi-mikrofirm-5-miliardów-złotych-zaległości> [dostęp: 11.10.2024].
- KRD (2024b), *Mikrofirmy z najniższym poczuciem bezpieczeństwa finansowego*, <https://krd.pl/centrum-prasowe/informacje-prasowe/2024/mikrofirmy-z-najniższym-poczuciem-bezpieczeństwa-finansowego> [dostęp: 11.10.2024].
- McKinsey (2024), *A microscope on small businesses: Spotting opportunities to boost productivity*, <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/a-microscope-on-small-businesses-spotting-opportunities-to-boost-productivity> [dostęp: 11.10.2024].
- MRIT (2024), *Advancing the digital transformation of polish enterprises*, <https://www.gov.pl/web/ai/bariery-w-transformacji-cyfrowej-msp--diagnoza-i-segmentacja-przedsiębiorców> [dostęp: 15.10.2024].
- MRPiPS (2022), *Zatrudnienie w Polsce znalazło już 77 tys. obywateli Ukrainy*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/zatrudnienie-w-polsce-znalazło-juz-77-tys-obywateli-ukrainy> [dostęp: 21.08.2024].
- OECD (2023), *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2023*, https://www.oecd.org/en/publications/oecd-sme-and-entrepreneurship-outlook-2023_342b8564-en/full-report.html [dostęp: 20.11.2024].

- PARP (2024), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/ROSS_2024_02072024.pdf [dostęp: 19.09.2024].
- Partala, T., Jantunen, S., Kuukkanen, T., Merikoski, H. (2024), *Factors affecting growth and internationalization of micro-enterprises in a sparsely populated region: case South Savo, Finland*, „Journal of Innovation and Entrepreneurship”, No. 13, Art. 20, <https://innovation-entrepreneurship.springeropen.com/articles/10.1186/s13731-024-00378-4> [dostęp: 11.10.2024].
- Pekao (2024), *Raport o sytuacji mikro, małych i średnich firm w latach 2021-2022 Temat specjalny: Sinusoida nastrojów – w cieniu kolejnych wyzwań*, <https://www.pekao.com.pl/dam/jcr:2e30a23a-7700-43d2-a35d-376a8bf9f7e3/RR2021-2022.pdf> [dostęp: 10.10.2024].
- PKO BP (2023), *Mikroprzedsiębiorstwa 2023*, <https://centrumanaliz.pkobp.pl/analizy-sektorowe/mikroprzedsiębiorstwa-2023> [dostęp: 11.10.2024].
- Szkwarek, W. (2023), *Rok po wybuchu wojny. „Nowi-starzy” Ukraińcy na polskim rynku pracy*, <https://www.money.pl/gospodarka/rok-po-wybuchu-wojny-nowi-starzy-ukraincy-na-polskim-ryнку-pracy-6866199745804928a.html> [dostęp: 21.08.2024].
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, Dz. U. 2013 poz. 21, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20130000021/U/D20130021Lj.pdf> [dostęp: 4.09.2024].
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi, Dz.U.2024.0.927, <https://lexlege.pl/ustawa-o-gospodarce-opakowaniami-i-odpadami-opakowaniowymi/rozdzial-1-przepisy-ogolne/7920/> [dostęp: 4.09.2024].
- World Bank (2021), *Paths of productivity growth in Poland. A firm-level perspective*, Washington DC, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099235002102240024/pdf/P17424902ef0460db083a002cec248affd7.pdf> [dostęp: 7.11.2024].
- World Bank (2024), *Unleashing Productivity through Firm Financing*, <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/49a56e50-e085-4b3b-b9a5-9a41b4f1d6f5/content> [dostęp: 20.11.2024].
- ZPP (2019), *Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce*, https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2019/04/MP_Bariery-prowadzenia-dzia%C5%82alno%C5%9Bci-gospodarczej-w-Polsce-1.pdf [dostęp: 11.10.2024].
- ZPP (2024), *Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce*, https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2024/03/MP_Busometr_Bariery_2024.pdf [dostęp:11.10.2024].
- ZUS (2024), *Ubezpieczenie zdrowotne*, Ubezpieczenie zdrowotne – Portal Statystyczny ZUS – Portal Statystyczny ZUS [dostęp: 7.10.2024].
- (www1) *Historia zmian stóp procentowych*, <https://mfinanse.pl/blog/historia-zmian-stop-procentowych-od-2021-roku-v2/> [dostęp: 21.08.2024].

Spis wykresów, infografik i tabel

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Produktywność pracy w mikrofirmach w UE w 2022 r. (w tys. EUR na 1 pracownika)	13
Wykres 2. Korzystanie przez mikrofirmy z zewnętrznych źródeł finansowania w latach 2019-2023.	19
Wykres 3. Założenia i wznowienia, zakończenia oraz zawieszenia działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne w latach 2019-2023 (w tys.)	19
Wykres 4. Ocena czynników związanych z rynkiem i popytem (w proc.)	22
Wykres 5. Ocena czynników związanych z kosztami i finansowaniem zewnętrznym (w proc.)	23
Wykres 6. Ocena czynników związanych z ryzykiem i zasobami ludzkimi (w proc.)	25
Wykres 7. Samoocena sytuacji finansowej w latach 2019-2023 (w proc.)	28
Wykres 8. Samoocena sytuacji finansowej mikrofirm według branż w 2023 r. (w proc.)	30
Wykres 9. Średnie oceny barier w poszczególnych grupach mikroprzedsiębiorstw (w skali od 1 do 5)	35
Wykres 10. Charakterystyka grup przedsiębiorstw wg branż	36
Wykres 11. Działania wspierające sprzedaż w latach 2019-2023 (w proc.)	37
Wykres 12. Działania związane z rozwojem mikrofirm w latach 2019-2023 (w proc.)	39
Wykres 13. Działania związane z nowoczesnymi technologiami w latach 2019-2023 (w proc.)	40

SPIS INFOGRAFIK

Infografika 1. Mikrofirmy w UE (w proc.)	11
Infografika 2. Mikrofirmy w Polsce w liczbach w 2023 r.	15
Infografika 3. Mikrofirmy w Polsce na tle sektora przedsiębiorstw	17
Infografika 4. Silne i bardzo silne utrudnianie działalności mikrofirmom poszczególnych barier w latach 2019-2023 (w proc.)	32

Infografika 5. Grupy mikroprzedsiębiorców ze względu na ocenę barier.....	34
Infografika 6. Działania podejmowane w branżach w 2023 r. (w proc.) . . .	42

SPIS TABEL

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorstw w latach 2019-2022.....	18
Tabela 2. Opinie przedsiębiorców nt. zmiany warunków funkcjonowania przedsiębiorstwa w 2023 r.....	27

Polski Instytut Ekonomiczny

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny think tank ekonomiczny z historią sięgającą 1928 roku. Jego obszary badawcze to przede wszystkim makroekonomia, klimat i energia, gospodarka światowa, zrównoważony rozwój, foresight gospodarczy, gospodarka cyfrowa i ekonomia behawioralna. Instytut przygotowuje raporty, analizy i rekomendacje dotyczące kluczowych obszarów gospodarki oraz życia społecznego w Polsce, z uwzględnieniem sytuacji międzynarodowej.